תלמוד בבלי · אחרונים · ראשון לציון · סדר מועד

ראשון לציון על מועד קטן

רבי חיים בן עטר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ראשון לציון על מועד קטן

רבי חיים בן עטר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ראשון-לציון-על-מועד-קטן/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב: 4
דף ד: 11
דף ד: 16
דף ה: 18
דף ה: 19
דף ו: 19
דף ו: 20
דף ז: 25
דף ח: 30

מסכת מועד קטן פרק א

דף ב:

גמ' אתמר המנכש והמשקה מים לזרעים בשבת משום מאי כו' עד סוף הסוגיא. מהכא משמע דבין לרבה בין לרב יוסף מנכש ומשקה כו' שוים כשנאמר דמנכש משום זורע משקה נמי משום זורע וכשנאמר משום חורש תרוייהו משום חורש והרמב"ם בפ"ח מה' שבת כתב וז"ל החורש כל שהוא המנכש בעיקרי האלנות כו' הרי זה תולדת חורש אבל הזורע כ"ש חייב וכו' המשקה צמחים ואילנות בשבת ה"ז תולדת זורע וחייב עכ"ל וקשה כמאן פסק רבינו אם כרבה היה לו לומר במשקה זרעים ג"כ תולדת חורש ואי כרב יוסף היה לו לו' במנכש ג"כ תולדת זורע. ותו קשה דמשמע דאינו חייב אלא חדא ואמאי והרי בסוגיין סליק להו אביי לרבה ור' יוסף בקשיא דחייב תרתי במנכש ובמשקה כדמוכח מהך דרב כהנא ורמב"ם גופיה פסק כההיא דרב כהנא שכתב וז"ל כל זרע קצירתו מצמחת אותו כו' וכן הזומר והוא צריך לעצים חייב משום קוצר ומשום נוטע עכ"ל ואם כן הו"ל לפסוק נמי במנכש ובמשקה חייב שתים ולזה יכולים לומר דלא סלקו רבה ורב יוסף בקושיא דכיון דנתגלה לנו ממאי דמקשה רב יוסף לרבה מההיא דהמנכש בכלאים דחייב לדבריו דקאמר משום חורש אלמא דדעת רבה היא משום חורש דוקא הוא דמחייב ולא משום זורע אם כן מה כחו דאביי דקא מתמה אדרבה משום חורש אין משום זורע לא אה"נ דמאן דסובר משום זורע סובר דלא דמי לחורש דהמים לא מקרעי ארעא כחורש וכן מאן דאמר משום חורש סובר דלא הוי זורע אלא שעושה פעולה בגוף דבר הנזרע ור"י בסברתו יכול לדחות דעת רבותיו ופשיטא דאין לחוש לקושייתו ומאי דאסיק בקושיא הוא לפום מאי דאמר אביי דאיכא נמי משום חורש ומשום זורע סלקא בקושיא אמאי לא מחייב תרתי כדר' כהנא וכללא הוא דכל קושיא קיימא בתירוץ ולא אמרינן דאיתותב אלא אי אמר הש"ס תיובתא ומה גם אי לא גרסינן קשיא וכמו שכתבו התוס' בד"ה חייב שתים אלא דעכ"פ קושיתנו ראשונה לדעת רמב"ם קיימא באתרה. ותו קשה לי טובא על מה שכתב הרמב"ם בפ"א מהל' כלאים וז"ל אחד הזורע ואחד המנכש או המחפה כו' הרי זה לוקה וכו' ואסור לאדם לקיים כלאי זרעים בשדהו ואם קיימן אינו לוקה עכ"ל ממה שכתב דמנכש בכלאים חייב בהכרח לומר דמנכש תולדת זורע הוא דאי תולדת חורש בכלאים חרשה מי אסירא כדקאמר בש"ס ולא אשכח רבה פירוקא להך דתני מנכש חייב אלא אי מוקמינן למתני' כר"ע דמחייב מקיים ורמב"ם פסק להדיא דלא כר"ע כדקאמר ואם קיימן אינו לוקה וא"כ בהכרח לומר דדעת רמב"ם ז"ל בפי' דהך

מתני' דקתני המנכש חייב דלאו משום מקיים בכלאים אלא משום זורע הוא דחייב וכרב יוסף וא"כ אמאי כתב בפ"ח מהל' שבת דחייב משום חורש ועיין מ"ש מרן הכ"מ. ונראה דרמב"ם הוקשה לו מדתנן בפ' הבונה החורש כ"ש המנכש והמקרסם ומזרד כ"ש חייב ע"כ. וגרסי' עלה התם בשבת דף ק"ג ת"ר המזרד זרדים אם לאכילה כגרוגרת אם לבהמה כמלא פי גדי אם וכו' ואם ליפות הקרקע כל שהוא ע"כ. ומשמע דמזרד ומקרסס תולדת חורש נינהו וכן כתב הרמב"ם בפרק הנז' להדיא וממילא משתמעא מלתא דמנכש נמי תולדה דחורש וא"כ תהוי תיובתא לרב יוסף ואמאי לא אותבוה מינה לזה בהכרח לומר דהך מנכש דמתני' לאו מנכש דאיפליגו בה רבה ורב יוסף דמנכש דאיפליגו בה הוא התולש עשבים רעים מבין עשבים טובים כהא הוא דקאמר רב יוסף דהוי תולדה דזורע אבל מנכש דקתני במתני' הוי מתקן ארעא דומה למזרד ומקרסם דקאמ' בברייתא ליפות הקרקע ופירש רמב"ם ז"ל בפי' המשנה וז"ל המנכש הוא החופר סביב בעיקרי הגפנים והצמחים והיא החרשה וזו היא הלכה שכתב בפ"ח מה' שבת וז"ל החורש כל שהוא והמנכש בעיקרי האילנות והמקרסס עשבים או המזרד וכו' כדי ליפות הקרקע הרי זה תולדת חורש ע"כ דקדק לפרש מנכש בעיקרי האילנות לשלול מין מנכש אחר שהוא תולדת זורע כדכתב בפ"א מהלכות כלאים דהכא לא עביד אלא חופר סביב בעיקרי האילנות ולהכי הוי לכ"ע תולדת חורש כדמשמע ממתני' דהבונה והך משנה היא שכתב רמב"ם בהלכותיו ולהכי לא אותבוה לרבי יוסף מינה דרב יוסף לא פליג אדרבה אלא בתולש עשבים רעים מתוך טובים כמו שפי' רש"י במכילתין וז"ל מנכש תולש עשבים רעים מתוך הטובים דכי עקרי להו צמחי הני עכ"ל וכך היא דעת רמב"ם והוא דלעולם דפסק רמב"ם כרב יוסף דמנכש ומשקה מים לזרעים תולדת זורע נינהו משקה מים לזרעים כמ"ש בפ"ח מה' שבת ומנכש כמ"ש בה' כלאים. ותדע דבפ"א מהלכו' כלאים לא כתב רמב"ם אלא הלכות כלאי זרעים לבד והתחלת ה' כלאי הכרם כתבם רמב"ם בפ"ה ואילך ושם בפ"ה כתב וז"ל הזורע ג' מיני תבואה כו' עם זרע הכרם וכו' וכן אם חפה אותם בעפר לוקה ע"כ ואילו מנכש לא קאמר כמ"ש בהל' כלאי זרעים אחד הזורע ואחד המנכש ואחד המחפה וכאן לא כתב אלא זורע ומחפה הרי זה מגיד להדיא דלא מיחייב אמנכש דאילנות דאיסורייהו לא הוי אלא משום חורש וחרישה בכלאים ליכא ומאי דמחייב אמנכש דוקא בכלאי זרעים שעוקר עשבים רעים מתוך עשבים טובים ולא חש רמב"ם לטעות דהיינו הך דכתב בהלכות שבת משום דהכא בזרעים לא שייך הך פי' דכתב התם ומהשתא פסק רמב"ם ז"ל כרב יוסף בין במנכש בין במשקה זרעים דהוי משום זורע ובריתא דקתני המנכש בכלאים לוקה כפשט' קיימא דהוי משום זורע ור"ע

מוסיף אף מקיים ולא קי"ל כוותיה במקום חכמים דפליגי עליה ולזה פסק רמב"ם ז"ל דאינו לוקה המקיים כלאים אלא אסור. וטעמא דפסק דאסור משום דכיון דר"ע מחייב מי ליכא מידי דלר"ע מחייב ולרבנן מותר לגמרי. להכי נראה לו לאסור מיהא מדרבנן ומאי דלא כתב רמב"ם בה' שבת דין זה דמנכש בזרעים דהוי תולדת זורע סמך על מה שכתב שם במשקין דחד טעמא להם דמאן דסבר במשקה זרעים תולדת זורע סבר נמי במנכש הכי דכחדא נינהו ומאן דסבר במשקה משום חורש סבר נמי במנכש משום חורש וכיון דכתב הרמב"ם במשקה זרעים דהוי זורע תשמיעינה למנכש מן הכא דכחדא נינהו ועוד דסמך על מ"ש בה' כלאים להדיא דמנכש בעשבים תולדת זורע הוא:

שם גמרא א"ל אביי לרבא כו' מסתברא לי דמאי דקא פריך אביי הוא ממאי דאתמר הך דרב כהנא ולא פליגי עליה אמוראי שמע מינה דהסכימו עליה ומהכא לכל מקום דתלמודא פריך מאמורא עיקר טעמא הוא משום דהוי מוסכם ודברי התוס' דחוקים:

שם גמרא בשני שמיטות הכתוב מדבר בזמן כו' ע"כ מסתברא לי דמאי דקא פריך אביי משמע דשמיטת קרקע מעבודה פשיטא ליה דאינה נוהגת תמיד אלא דקא גמר מינה השמטת כספים דגם היא לא תהיה נוהגת בזמן שאין שמיטת קרקע נוהגת וכן משמע מדברי רש"י שכתב וז"ל מכלל דאיכא זמן דלא משמט קרקע בזמן הזה ע"כ וקשה לי דאי אית ליה לרבינו לימוד אחר על שמיטת קרקע דלא משמט אמאי לא משמט נמי שמיטת כספים ולא הוי בעי לדרשת שמיטה שמוט וי"ל דאיכא פנים לומר דוקא שמיטת קרקע דתלויה בארץ מיעטה קרא בזמן הזה אבל שמיטת כספים דהוי חיוב הגוף אימא ל"ש בזמן הזה להכי אצטריך דרשת שמוט והרמב"ם בפ"ט מה' שמיטה כתב וז"ל אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג שיש שם שמיטת קרקע שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף ודבר זה קבלה הוא אמרו חכמים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים כו' ע"כ. משמע דסובר רמב"ם דמאי דקתני בזמן שאתה משמט קרקע פי' איובל קאי לא אשמיטת קרקע בשביעית ולדבריו קשה א"כ מאי קאמר הש"ס הכא אמתני' דקתני משקין בית השלחין בשביעית דטעמא הוא משום דלא הוי אלא מדרבנן ולזה היקלו בדאיכא פסידא ומוכיח מדקתני בזמן ששמיטת קרקע נוהגת והא ההיא ביובל מתנייא אבל לעולם שמיטת קרקע בשביעית דאורייתא וי"ל דק"ו הוא ומה כספים דהוי מילתא דתליא בגוף ממעטה בזמן הזה שמיטת קרקע דתלויה בארץ מכ"ש וכפ"ז מאי דמוכיח הש"ס דאיסור עבודת הארץ בשביעית בזמן הזה דרבנן הוא משמטת כספים מק"ו ונקט כספים משום דבהכי משתעי קרא דכתיב שמוט כל בעל משה ידו כו' ולעולם כ"ש הוא שמיטת קרקע דתלי בארץ דגמרי' להו מיובל וא"ת לאו ק"ו הוא דמה לי

שמיטת כספים שאינה נוהגת ביובל כידוע ולהכי הוא דמיעטה קרא בזמן הזה שאין יובל נוהג תאמר בשמיטת קרקע בשביעית דנוהגת אפילו ביובל י"ל דכיון דהקיש הכתוב שביעית ליובל לכל הקישם הכתוב בין לדין שמיטת כספים בין לשמיטת קרקע כל זמן שהיובל נוהג שביעית נוהגת וכל זמן שאין יובל נוהג אין שביעית נוהגת וכל זה דוחק. ותו ק' דבפ"ז פסק הרמב"ם כרבי דשמיטה בזמן הזה דרבנן וכאוקמת' דאביי דאוקמה למתני' דסתמא כר' ואמאי הא קי"ל אביי ורבא הלכה כרבא ולדברי רבא מתני' קיימא כרבנן דאפילו בזמן הזה בדאורייתא דשאני השקאה כו' ולזה איכא לדחויי דה"מ דאמרי' אביי ורבא הלכה כרבא בר מיע"ל קג"ם דוקא בהיכא דפליגי בדנפשייהו אבל בהיכא דפליגי בישובא דמתניתא לית לן הך כללא כדכתיבנא בכמה אתרי מכח ההכרחות וא"כ הכא נמי כיון דפליגי בישובא דמתני' מצינן לפסוק כאביי. אלא דקשה דלפ"ז אפילו זריעה דשביעית אינה אלא מדרבנן א"כ אמאי כתב בפרק י"א מהלכות שמיטה ויובל וז"ל משקין בית השלחין בשביעית כו' ומפני מה התירו כל אלו שאם לא ישקה תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה והואיל ואיסור הדברים האלו וכיוצא בהם מדבריהם לא גזרו על אלו שאין אסור מן התורה אלא אותן שתי אבות ושתי תולדות ע"כ. הרי דפסק כאוקמ' דרבא דטעמא דמתני' הוא מצד דאיסור השקאה כו' אינה אלא מדבריהם אבל לעולם הזריעה שאסרה תורה אפילו בזמן הזה וא"כ היכי מזכה רבינו שטרא לבי תרי דהא לאביי בזמן שאסרה תורה זריעה אסרה נמי כל עבודת האדמה דאי לת"ה אמאי טרח לאוקומה בזמן הזה וכרבי לימא אפילו רבנן אלא ודאי דסוברת הברייתא דמרבה כל עבודת הארץ כפשטה דהוי דאורייתא. ותו כתב בפ"ד ה' ב"ה וז"ל אין שביעית נוהגת אלא בארץ ונוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית עכ"ל. הרי להדיא דנוהגת אפילו בזמן הזה ומשונה מהיובל דיובל אינו נוהג אלא בפני הבית ובזמן שכל יושביה עליה כמ"ש הרמב"ם בפ"י מה' אלו וז"ל משגלה שבט ראובן כו' בטלו היובלות כו' דכתיב וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה וכו' ע"כ. מהשתא בהכרח דהדרינן לפרושי מאי דכתב הרמב"ם בפ"ט דאין שמיטת כספים נוהגת כו' לא מיירי אלא בשמיטת כספים לבד אבל עבודת הארץ בשביעית אפילו בזמן הזה הוא דאורייתא וזה אינו צריך לפנים וטעמו משום דפסק כרבא דמתני' לא התירה אלא השקאה משום דהויא תולדה והתורה התירתם אבל אי לאו האי טעמא אפילו בזמן הזה הוי דבר תורה ודלא כאוקמתא דאביי וכיון דמוקמינן מתני' כרבנן לא פסקינן כרבי בהך דרשא דבשני שמיטות הכתוב מדבר כיון דפליגי רבנן עליה דרבי דהלכה כרבי מחברו ולא מחבריו ומהשתא כיון דפסק הרמב"ם דשמיטה נוהגת אפילו בזמן הזה דבר תורה בעבודת הארץ

ודלא כרבי א"כ מנ"ל דרבנן סוברים דשמיטת כספים בזמן הזה דרבנן דילמא דלא דרש הכי אלא רבי אבל רבנן לא דרשי לה כל עיקר ופליגי עליה אפילו בשמיטת כספים. וי"ל דהוכרח הרמב"ם לומר דהלכה היא בהיקש שמיטת כספים דלא נהיגי בזמן הזה משום דאשכחן דתיקן הלל פרוזבול ואי תימא דנוהגת שמיטת כספים אפילו בזמן הזה דבר תורה היכי מצי הלל להפקיע דבר תורה כדפריך הש"ס התם בגיטין דף ל"ו ומשני דמדרבנן הוא דהויא ובהא ליכא מאן דפליג והגם דרבא טרח לאוקומי מתני' דמשקין בית השלחין בשביעית דהוי טעמא משום דלא אסרה תורה אלא זריעה ולא השקאה לא בעי למימר דרבנן פליגי אתקנת' דהלל דהא לא אשכחן מאן דפליג עלה אלא חדא מתרתי קסבר או דרבנן פליגי עליה דר' וקא דרשי להך דשני שמיטות אחת ביובל ואחת בשמיטת כספים פי' כספים דוקא וקא מקיש דבר הדומה יובל שהוא החזרת קרקע ושומט כספו והשמטת כספים דומה לה אבל איסור עבודת הארץ נוהגת בכל מקום ולא הקיש הכתוב אלא מה שהוזכר בהדיא בפסוק שהוא שמיטת כספים ולא השוה הכתוב שביעית ליובל דנימא אין הקש לחצאין. ורבי פליג וסובר דגם עבודת הארץ בשביעית ליכא בזמן הזה ודריש להשוות השמיטה ליובל לכל או נאמר סובר רבא דרבי נמי הכי קאמר בזמן שאתה משמט קרקע פי' ביובל אתה משמט כספים בשביעית ודוקא כספים שהוזכרו בפסוק להדיא וליכא מאן דפליג עליה דרבי ומאי דאמר אפילו תימא רבנן לדידיה דאביי קא' משום דאביי קא מפרש מלתיה דרבי דשרי עבודת שביעית בזמן הזה לזה קאמר אפילו לדידיה דסבר הכי בדברי רבי הא מיהא איהו נמי סבר דאיכא דפליגי עליה דרבי מדקאמר רבי היא להכי קא' אפילו תימא רבנן ולעולם לרבא הכי נמי לא קא' אלא שמיטת כספים ולא שמיטת קרקע בשביעית ולמאי דכתב רש"י בגיטין דף ל"ו משם תלמידי ריי"ץ הלוי דמצאו בירושלמי כו' א"כ דאפי' שמיטת קרקע בשביעית קא' דאינה נוהגת בזמן הזה אפשר דהך אמורא דאמר הכי בירוש' סבר כאביי ורבא חולק וא"נ הוי ברייתי' להדיא וא"כ מאי דדרש שמיטה שמוט דריש אפי' לקרקע שביעית וא"כ קשה דממילא דרבנן דפליגי פליגי אכולה דרשה לאו קושי' היא דהא ע"כ אשכחן דתקן הלל פרוזבול וקיימ' תקנה זו א"כ הלכתא דדרשי' שמוט כו' כל זמן כו' דשמיטת כספים אינה נוהגת אלא מדבריהם אתיא כך"ע ומשמע בגיטין דלא אשכחו פירוקא לתקנת הלל אלא אי אמרי' דהוי מדרבנן והך שינוייא דמשני התם רבא ואמר הפקר ב"ד הפקר לאו אקושית דמי מצי הלל מבטל דבר תורה אלא לקושית דמי מצו רבנן לתקוני שמיטה בשביעית ועיקר וכמו שפי' הכ"מ ובמקומו אכריח הדבר בס"ד ומהשתא תקשה רבנן דפליגי אדרבי בדרשת שמיטה שמוט קשיא להו תקנתא דהלל דהא ודאי רבנן דפליגי

עליה דרבי בתראי מהלל הוו וקשיא להו תקנתא אלא ודאי דדרשי דרשת שמיטה שמוט לענין כספים לבד וכפשטא דקרא ופליגי עליה דרבי בשמיטת קרקעות דרבי סבר אפי' קרקעות וכדמשמע מהך דירושלמי דסובר דאכולה מלתא דשמוט אתקש ולאו אמאי דאדכר בקרא להדיא לבד ורבנן בהכרח דפליגי עליה דשמיט' קרקעות בשביעית נוהגת אפי' בזמן שאין יובל נוהג כדאיתא בת"כ והביאה רש"י בגיטין דף נ"ו ד"ה דשביעית בזמן הזה וכו' וכפ"ז מתפרשה שמעתין כפשטה דאביי מוקי לה כרבי וכולה מלתא דשביעית מדמינן ליובל ורבא משני כרבנן דלא דרשי שמיטה שמוט אלא אכספים ושאני הכא וכו' ומאי דאמר התם בגיטין אמאי דפריך הש"ס אתקנתא דהלל מי מצי הלל לעקור דבר תורה אמר אביי בזמן הזה ורבי היא ע"כ. ולמאי דכתי' אפי' רבנן מודו בשמיט' כספים בזמן הזה דלא הוי אלא מדרבנן ה"מ לסברת רבא אבל אביי מכח מתני' דמשקין בשביעית סובר דמאן דדריש דרשת שמוט דריש לה בין לענין כספים בין לענין עבודת האדמה ולהכי הוא דאמר הכי רבי היא ובזה עלו פסקי רמב"ם על נכון:

וראיתי למרן בכ"מ שבפ"ד ה' כ"ה צידד בפירוש דברי הרמב"ם ז"ל מכח פירכי ופירוקי לומר דדעת הרמב"ם יכולין לומר דסובר דשמיטת קרקע בשביעית דאורייתא וכדמשמע מדבריו בפ"ד ורצה לנטות לומר דסובר דרבנן מכח מה שהוקשה לו והכריע הכרעה מועטת לומר דסו' דאורייתא מכח פשטא דמלתא ובאותו פרק עצמו ה' כ"ט כתב לדחות דברי ס' כפתור ופרח בהשגותיו לדברי הרמב"ם ז"ל וז"ל הכ"מ מ"ש עוד הכפתור ופרח אבל מה שהוא אסור מן התורה מפני שבת הארץ וקדושתה לא הופקע כו' לא דק דבהדיא כתב רבינו בפ"ט ובפ"ז דשמיטת קרקע בזמן שאין היובל נוהג אינו אלא מדבריהם עכ"ל כאן הכריע לאידך גיסא דרך שאינו פשוט בדברי רבינו במה שכתב בפ"ד משום פשיטות דברי רבינו בפ"ט דניחא ליה טפי לפרש בדבריו דמאי דכתב בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ר"ל שמיטת כספים שהיא שביעית וכדברי רבי בברייתא דדייק מיניה אביי דסובר שמיטת קרקע דשביעית בכלל שמיטת כספים ודעת מרן בפי' דברי רמב"ם בפ"ט מוכרח הוא דהכי קאמר וכן גילה דעתו במ"ש בפ"ד שהקשה על דברי רמב"ם שכתב שנוהג שלא בפני הבית מהך דכתב בפ"ט בזמן שאתה כו' א"כ הרי דעת הכ"מ דפשט דברי רמב"ם בפ"ט היא דשמיטת קרקע בשביעית לא הוי אלא מדבריהם ואי לאו משום דניחא ליה לפרושי פשטא דדברי רמב"ם דכתב בפ"ד ונוהגת בין וכו' הך דפ"ט מינה מוכרע הוא דסובר דרבנן וע"ז כתב לדברי כפתור ופרח דמהך דפ"ט מוכח דסובר דהוי כרבנן דכל מעיין בדברי רמב"ם בפ"ט ורואה בדברי הש"ס במכלתין הוא דברי הרמב"ם דבהדיא קאמר דהוי דרבנן ומאי דלא מפרשי' לה אנן הכי הוא משום

פירכא אחרינא נפקא מינה לבעל כפתור ופרח אמאי כותב בפשיטות דהוי דאורייתא ולא חש למאי דנשמע מדברי רמב"ם פ"ט ואת"ל דידע מדיוקא דמכאן בפ"ד ולהכי חזר לפרש בפ"ט כמו שפי' בו הכ"מ עכ"ז הו"ל לצדד כל מה שצדד מרן ולהכריע מכח פשטא דדברי רמב"ם דפ"ד א"נ לא תעמוד בעיניו הך פי' דמשום פשטא דדברי רמב"ם ויכריע לאידך גיסא דהוי דרבנן ולא הו"ל לומר בכה"ג בדרך פשיטות מה שהוא אסור מן התורה והגם דמרן הכריע בדברי רמב"ם כדכתי' דמן התורה עכ"ז הוא מיהא לא עמד בסוד עמקי דברי רמב"ם ז"ל ומרן השיב לבעל כפתור ופרח לומר לו שכל דבריו שלא בהשגחה שקודם היה לו לעמוד על דברי רמב"ם ז"ל וכן התחיל בתשובת מרן על דבריו וז"ל כל דבריו שלא בהשגחה ובלאו האי קושיא כבר סתר כל דברי כפתור ופרח מטעמי אחריני אלא שנתכוין מרן להעירו במאי שלא נתעורר בו ולעולם דעת מרן מוכרעת היא כדעת הרמב"ם שהוא דבר תורה גם בזמן הזה וכמ"ש בפ"ד ובפ"ט ומתוך מ"ש בפי' דברי מרן נתיישבו התמיהות שיש בדברי מרן דידיה אדידיה דברים הפכיים מבהילים ולפי פירוש זה שכתבתי נתיישבו דבריו:

וראיתי להרב בעל מ"ל שכתב וז"ל ונוהגת כו' מ"ש מרן דרבי' מפ' הא דאמר רבי בשני שמיטות כו' לאו אשמיטת קרקעות בשביעית כו' אני תמיה על מרן דהא אפילו לדעת ר"ת דסובר דשמיטת קרקע הוא יובל מודה דשמיטת כספים כולל כל דין שביעית כו' ולגמרי הוקש שביעית ליובל כו' יעש"ד ואני תמיה לדברי הרב וכי מרן פי' בדברי רמב"ם הכי שלא מחמת קו' דבריו אדבריו אדרבה דעת מרן בדברי הרמב"ם ז"ל היתה דשוה שמיטה ליובל לכל אלא דהוכרח מדכתב ונוהגת בפני כו' להכי נתחייב לפ' דעת רמב"ם הכי. ומהשתא מאי פריך מר"ת דסובר שמיטת קרקע היא יובל ואף על פי כן סובר דשמיטת כספים כולל אי רמב"ם לא מפר' הכי ופשטא דרמב"ם מוכח דכוליה קרא לא מיירי אלא בהשמטת כספים ור"ת הכי הו"ל לפרושי אלא דהוכרח מכח הסוגיא דקאמר אביי דמתני' דקתני משקין בית השלחין בשביעית רבי היא וקא מוכח מהך ברייתא דרבי להכי הוכרח לומר הכי משא"כ לרמב"ם מה תאמר ולרמב"ם נמי ק' תלמודא א"כ היינו דמק' בתר הכי הרב הנז' מפ"ק דמ"ק ולא הו"ל להק' אלא הא אבל קמייתא לאו מידי היא וגם קו' זו כבר תירצנו תירוץ נכון דפסק רמב"ם כרבא וכדפי' למעלה וטעם דפסק רמב"ם כרבא הגם דפשט' דמתניית' דפריך מינייהו תלמודא לרבא דמרבה כל עבודת הארץ משמע מדאורייתא כס' אביי ומאי דמשני רבא מדרבנן וקרא אסמכת' הוי דוחק אף על פי כן פסק כרבא משום דפליגי ר"א ור"י בחרישה חד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה ובירושלמי סיימו דר"י סבר אינו לוקה והלכה כר"י ותו דאפי' ר"א דסובר

אינו לוקה למאי דמוקי בירושלמי דר"י סובר לוקה אשכחן ליה דאמר אההיא דאמר רב דימי יכול ילקה על התוספת כו' ונסיב לה הש"ס לפיטורא אמר ר' אלעזר חרישה ע"כ. וכי היכי דלא עבדינן דפליגי בבלי וירושלמי אמרינן דבתר דאתא רב דימי ואמר הך דשמע חזר בו מסברתו ואם כן הו"ל ר"א ור"י כרבא אהנו לן להכריע הלכת' כרבא הגם דאיכא דוחק דמתני' ועוד דמסתבר טעמיה דרבא בקרא דזמירה בכלל זריעה וכו' ולמא יצאת וכו' והאי פירכא לא מיתרצא בברייתא דמייתי הש"ס ובהכרח לאוקומי מתני' כרבא ולזה פסק כרבא. שוב יש להוכיח דפסקי' כרבא ולא כאביי דהא הך פירושא דר' יוחנן בההיא דר' דימי דפי' דקאי אמידי דלפני ר"ה דמאי דפי' בפירוש הסוגיא לקמן דחי ליה רב אשי ופי' דר"ג לא התיר אלא תקנתא דרבנן ודחה אוקמתא דר"י דפי' דר"ג התיר איסור דמשמע מבחריש ובקציר מכח ג"ש וכיון דכן בהכרח לפרושי לס' רב אשי הך דרב דימי כדפירש ר"א דקאי אחרישה וכדברי רבא וכיון דרב אשי מפרש הך דרב דימי כרבא הכי פסקינן כדפירש רב אשי ורבני מערבא דרבים הם וראיה זו אינה צריכה לפנים ומהשתא כיון דפסקינן כרבא דמתניתין דקתני משקין בית השלחין הוא מחמת דלא אסרה תורה אלא זריעה כו' אם כן פסקינן שפיר כרבנן דפליגי על רבי בשמיטת הארץ בשביעית דלא ק"ל הלכה כר' אלא מחבירו. מה שאין כן אי הוה פסקינן כאביי דכל מלאכות הארץ בשביעית ד"ת הוינא מתחייבי לפסוק כסתם משנה דקתני משקין בית השלחין דהוי בהכרח כרבי דסובר בזמן הזה דרבנן:

דף ד.

גמרא ור"י אמר ר"ג וב"ד מדאורייתא בטיל להו כו' איכא למידק מאי אתא ר"י לשנויי אם לקוש' קראי נינהו לא משני מידי אם לקוש' שלפניה הלכתא היא לא משני מידי אם לקושי' קמייתא דאין ב"ד יכול לבטל כו' לא משני מידי:

ונראה דה"ק דלפום מאי דמסיק עד השתא לא נמנה ר"ג וב"ד וביטל אלא תקנתא דעד הפסח ועד עצרת אבל ל' יום באתרה קאי להכי קאמר דר"ג בטלו מלתא בטול וליכא איסור אלא מר"ה ולהאי אוקמתא מפרש מלתיה דרב דימי דאמר יכול ילקה על התוספת שלפני ר"ה פי' דדרשי' מחריש וקציר תשבות ונסיב לה תלמודא לפטור פי' דאתא ר"ג ודרש ג"ש ופטר לה ומתקיף לה רב אשי דלא דחיא ג"ש לא דרשא דקרא ולא הל"מ ואתקפתא זאת לא חשיב לה ר"י משום דמצי ר"ג לומר לא באה ההלכה על זה בעולם ודרשת הכתוב נמי דחי לה מכח ג"ש זו ודרש דרשא אחרת והגם דר"י גופיה אמר למעלה דעשר נטיעות הלמ"מ אהא אתא ר"ג ובטיל ורב אשי לא מסתבר ליה האי מלתא ופי'

באופן אחר דהיינו לעולם דר"ג נמנה ובטיל הכל כדפי' ר"י ולא נשאר איסור אלא מר"ה ואילך אלא מאי דשרי ר"ג הוא מלתא דאיסור' מדבריהם והוא דהלכה באה בזמן שבה"מ קיים מדאמרה רחמנא למשה בהדי ניסוך המים ואתו ב"ה והוסיפו עד פסח ועד עצרת וגזרו אפילו שלא בפני הבית ולא פלוג איסורא וכי היכי דלפני הבית עד פסח ועצרת ה"נ שלא בפני הבית ואתא ר"ג וביטל גזרתם שלא בפני הבית ושרי עד ר"ה ודוקא שלא בפני הבית הוא שביטל שהוא היה אחר החרבן. ורמב"ם כתב בפ"ג מהלכות שמיטה וז"ל עבודת הארץ בשנה הששית שלשים יום סמוך לשביעית אסורה הל"מ כו' ודבר זה בזמן שבהמ"ק קיים הוא שנאמר מפי השמועה וגזרו חכמים שלא יהיו חו' ערב שביעית לא עד עצרת כו' ובזמן שאין מקדש מותרים בעבודת הארץ עד ר"ה בדין תורה עכ"ל פסק כשינוייא דתלמוד' דהל"מ היא שלשים יום ופסק כאוקמת' דרב אשי דהלכה למשה מסיני לא באה אלא בזמן הבית וגזרת חכמים דעד הפסח ועצרת בטלה ר"ג ולא בטלה אלא שלא בפני הבית שהוא זמן ר"ג ובית דינו דהוא בתר ב"ה כדמשמע מהש"ס דלאו ר"ג בן בנו דהלל הוא אלא ר"ג בנו דרשב"ג שנהרג דאי בן בנו של הלל מאי פריך דילמא גדול הוא בחכמה ונמנו בית דינו והיו גדולים ותו בהכרח לומר דר"ג דנמנה וביטל ב' דברים הוא ר"ג חמישי להלל דאי לא תימא הכי והוא ר"ג שלישי להלל קשה כיון דנמנה הוא ובית דינו וסברי כולהו כרי"ש לפום אוקמתא דרב אשי אם כן היכי מצי ר"ע לחלוק על מה שכבר הסכימו ר"ג ובית דינו ותו לכשתאמר דפליג א"כ לר"ע איסור ב' פרקים באתריה קאי ומלתא דתמיהא שיחלוק על זה אלא ודאי דר"ג ה' להלל ומה שהתיר היה אחר ר"ע וכשחלק ר"ע הוה מקמי הך דר"ג ובית דינו ומהשתא בהכרח דמאי דשרו ר"ג ובית דינו הוא דוקא שלא בזמן הבית דהא בזמן ר"ג שלישי להלל נחרב הבית כדמוכח בפ"ק דשבת דף ט"ו דתניא הלל ורשב"ג ורב"ג ורשב"ג נהגו נשיאותן בפני הבית ע"כ. הרי דר"ג שהוא ה' להלל לא נהג נשיאותו אלא אחר החרבן שמעינן מינה דלא ביטל אלא בזמן הזה לזה כתב רמב"ם ז"ל דבזמן הבית לא זזה תקנתא דפסח ועצרת:

שם גמ' ור"ג כרי"ש ס"ל מהכא מוכח דהלכה כרי"ש הגם דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו שאני הכא דהא ר"ג קאי כוותיה דרי"ש ותו דהוא ובית דינו סברי כרי"ש מהשתא קצירת העומר דוחה את השבת ולית פסקא דנצח להאי פסקא ובזה אנהרינהו לעיינין לייתובי דעתא במאי דכתב רמב"ם בפ"ח מהלכות תמידין ומוספין וז"ל מצותו להקצר בלילה בין בחול בין בשבת וכל הלילה כשר לקצירת העומר ואם קצרוהו ביום כשר עכ"ל. וק' טובא מדגרסינן במנחות דף ע"ב דרמי מתני' דבמנחות קתני נקצר ביום כשר ובמתני' דמגי' קתני זה הכלל כל שמצותו ביום כשר כל היום וכל שמצותו בלילה כשר כל הלילה

קתני לילה דומיא דיום מה יום בלילה פסול אף לילה ביום פסול ומשני הא רבי הא ראב"ש. ואמרינן תו התם וז"ל אמר רבה בב"ח אר"י ראב"ש בשיטת ר"ע רבו של אביו אמרה דתנן זה הכלל כל מלאכה כו' וס"ל כר"י דאמר קצירת העומר דוחה את השבת ואי ס"ד נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דוחה את השבת כו' ע"כ. מוכח מהאי סוגיא להדיא דמאן דסבר דוחה את השבת בהכרח שסובר דנקצר ביום פסול ומאן דסבר נקצר ביום כשר בהכרח דסובר אינו דוחה את השבת וא"כ היכי פסק רמב"ם ז"ל תרתי דסתרן:

ונראה דרמב"ם תלמודא אנסיה והוא דלפום אוקמתא דהכא דרב אשי דר"ג כר"ש ס"ל א"כ בהכרח דהלכתא כר"ש דדוחה את השבת ומהך מתני' דמנחות דסתמא נקצר ביום כשר מוכח דהלכה הכי ככללא דקי"ל הלכה כסתם משנה והגם דאיכא סתמא אחרינא במגי' דסתמא נקצר ביום פסול כדדייק תלמודא מינה איכא לדחוייה מתרי טעמי חדא כי היכי דלא פרכינן סתמא אסתמא אמרינן דלא דמי רישא לסיפא ודבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה ואם נעשה ביום כשר ודבר שמצותו ביום כו' אם עשאו בלילה פסול וסיפא לא דמיא לרישא אלא במצוה מן המובחר אבל דיעבד לא ראי זה כראי זה וסמך רבינו על מה שפיר' במשנה דמנחות דבלא"ה דימוי זה אינו מוכרח אלא דהש"ס דפריך לה ומשני לה הא רבי הא ראב"ש הוא משום דאשכח לשנויי ליה אפילו למאי דמדייק מתני' ולעולם אי אתינן לאוכוחי ולהכריח מינה דסתם לן תנא כראב"ש דחי' דלא היא וכדכתי' ואם כן ליכא אלא חד סתמא דמנחות דסתם לן תנא כרבי ואת"ל דהך דיוקא הוי דיוקא אלימא ובהכרח לומר דסתם לן תנא כראב"ש עם כל זה אזלינן בתר סתמא בתרייתא דמנחות דבהכרח לומר דהדר ביה רבי מההיא דמגי' וסתמא דמנחות עיקר דהוי בתראה והגם דקי"ל אין סדר למשנה ה"מ בתרי מסכתות אבל בב' סדרי' יש סדר דמסתמא רבי לא היה מקדים לשנות תלמידים בסדר ב' קודם לראשון הגם דאמרי' דהוה שונה לתלמידיו במקום שהיו חפיצים ה"מ באותו סדר עצמו וכבר קדמוני סוברי סברא זו. ומהשתא אזלינן בתר סתמא בתרא דמנחות דקתני נקצר ביום כשר ודלא כדברי התו' שכתבו במגי' ד"ה כל הלילה וז"ל מ"מ סתמא דהכא עדיפא דהא קתני לה בהדי הלכתא פסיקתא דדינא ע"כ. דבריהם ז"ל הם למאי דאמר ר' יוחנן במנחות אזדי דלפום הך סוגייא מצי למימר דהלכתא כהך סתמא דמסכת מגילה דנקצר ביום פסול אבל למאי דכתיבנא מהא דרב אשי אזדא לה קושיתם ז"ל ומטעמי דכתיבנא והלכתא כסתם מתני' דמסכת מנחות והגם דספקא הוה גבאי בהיכא דסתם לן רבי כדעת עצמו דאיכא למימר דלא הוי סתמא מעלייתא כיון דהוא דעת עצמו מהשתא מכריע אני לומר דהוי סתמא מעלייתא ולא שנא והראיה מההיא דעירובין דתנן נתנו באילן עירובו עירוב ותנן בתר הכי דף ל"ד

נתנו בראש הקנה ובקונדס כו' ורמי תרי סתמי ומסיק רבינא תרוייהו רבי כו' ע"כ ופסקו כולהו רבוואתא כרבי ובהכרח דהוי משום סתם מתני' דאי לא תימא הכי הא קיימא לן הלכה כרבי מחברו ולא מחבריו והתם פליגי עליה רבנן ואי משום דרבינא מפרש למתני' אליבא דר' לאו כלום הוא לעולם הלכה כחכמים דפליגי עליה דר' וככללין ולפי דר"ח מקמי הך אוקמתא דרבינא אוקים לסתמא בתרייתא כרבנן דהלכתא כוותייהו להכי אתא רבינא ודחי הא מלתא דר' אמרה ולא רבנן ולעולם לית הלכתא כר' אלא ודאי משום דסתמא כוותיה והגם דהוא דעת עצמו אמרינן אי לאו דאשכח תנאי דקאי כוותיה לא הוה סתים לן כדעת עצמו ונקוט לך האי כללא דהלכתא ככל סתם משנה ואפי' היכא דסתם לן כוותיה ובהיכא דאיכא תרי סתמי בתרי סדרי הלכתא כסתמא בתרייתא דיש סדר למשנה בב' סדרים. ותו לכשנאמר דגם בב' סדרים נמי אין סדר למשנה עכ"ז סמי סתמי מהכא הדרי' לכללא דקי"ל הלכה כר' מחברו והכא בר פלוגתיה דר' ראב"ש הוא יחידאה. ותו כיון דברייתא דמייתי לה הש"ס התם במנחות מקמי הך פסקא דנקצר ביום סתם לן ר' חייא כר' דנקצר ביום כשר וקי"ל סתמא דברייתא הוא בתר סתמא דמתני' א"כ הלכה כסתם ברייתא כיון דמסתמי דמתני' ליכא לאוכוחי מידי ועיקר. נקטינן מכח כללי דדינא במתניתא דנקצר ביום כשר ודוחה שבת וכיון דנקיטנא בחד ידא להני תרי פסקי אלימי אשיבה ידי ליישב מאי דקשה מהך דמנחות דקאמר הש"ס דמאן דסבר דדחי שבת לקצר ביום פסול וכן להפך הנה הך דמנחות ר' יוחנן אמרה ולס' ר"י אה"נ דמצי למימר הלכתא כסתם משנה דמנחות דנקצר ביום כשר ולענין שבת מצי למימר דאינו דוחה את השבת כר' עקיבא וככללא דקי"ל הלכה כרבי עקיבא מחברו ולהכי סבר ר"י למיהב טעמא לסב' ראב"ש דאמר נקצר ביום פסול דטעמו הוא משום דסבר כר' עקיבא דכל מלאכה שאפשר כו' וסב' כרי"ש דקציר העומר דוחה את השבת דמהאי טעמא יצא לומר דנקצר ביום פסול ולשיטה זו קאמר הש"ס דרבי דקסבר נקצר ביום כשר קסבר דאינו דוחה את השבת דהא בהא תליא אבל לסברת רב אשי דמסיק דר"ג ובית דינו כרי"ש ס"ל דדוחה את השבת וממילא ליכא מאן דמצי לאפלוגי עליה אב"א דרבים הם אב"א דעבוד הלכה למעשה א"כ נתחייב לומר דלאו הא בהא תליא ואת"ל דראב"ש סבר דהא בהא תליא אנן לא קיימא לן הכי לס' רב אשי ואה"נ אי הוה ר' יוחנן מסיק כרב אשי דר"ג ובית דינו כרי"ש סבירא להו לא הוה אמר הכין והדברים כנתינתן מהר סיני. ותו אי אמרינן דהא בהא תליא קשה לס' רב אשי לרבי דאמר נקצר ביום כשר אם כן דסובר אינו דוחה את השבת ופליג אדרי"ש וממילא פליג נמי אדר"ג ובית דינו דכרי"ש סבירא להו וכיון דר' בתר ר"ג הוה הגם דנימא דר"ג הוא חמישי להלל סוף סוף

הוי זקנו של רבי ומי מצי רבי לפלוגי אר"ג ובית דינו ואתקנתא דידהו אתמהא אלא ודאי דלסב' רב אשי לא אמרינן הא בהא תליא ואדחיא האי סוגיא דהכא והגם דהכא לא דחי לה כן דרך הש"ס דמייתי סוגיא במקום אחד בלא סתירה וסותרה במקום אחר ודכוותה דהא מילתא איכא טובא בש"ס וכה"ג איתא במס' סוכה דף י' דאמר שמואל מותר לישן בכילה אעפ"י שיש לה גג והוא שאינה גבוהה עשרה כו' ואיכא דאמרי אמר שמואל מותר לישן בכילת חתנים בסוכה לפי שאין לה גג אעפ"י שהיא גבוהה עשרה ע"כ ומסקינן בש"ס לפי דברי שמואל דקינופות פסול' וסתם התלמוד למלתיה בהכי וליכא מאן דפליג עליה וכתבו הרי"ף והרמב"ם ז"ל דקינופות שיש להם גג אינן פסולין עד שיהיו גבוהים עשרה ונקליטין שאין להם גג אפילו גבוהין עשרה מותר וזה הפך דברי הש"ס דילן וכתב הרי"ף ז"ל דטעמא הוי משום הך דאמרי' לקמן בהעושה סוכתו כמין צריף ע"כ וכתב הרב המגיד גם לדעת הרמב"ם דסובר דאדחיא הך סוגיא מחמת ההיא דכמין צריף ע"כ הרי דהגם דבש"ס מייתי דשמואל ושקיל תלמודא במלתיה ומיישב מתניית' אליביה ולא מייתי עליה חולק כל עיקר עכ"ז כיון דבסוגיא אחריתי אידחיא לה לא קי"ל כוותה והכא נמי במאי דקמן הוי דכוותה הגם דבסוגיא דמנחות מוכח דהא בהא תליא עכ"ז כיון דמהא דמ"ק מוכח דלא ומה גם דאשכחן למאן דאמר' להא דהא בהא תליא הוא דפליג עליה דרב אשי במ"ק אמרינן שפיר דהיינו טעמא דאמר הכי במנחות משום דפליג אדרב אשי במ"ק ואנן קי"ל כרב אשי ועיקר. וא"ת סוף סוף לדידן דקי"ל הלכה כר' עקיבא דכל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת אמאי דחי קצירת העומר את השבת מאחר דהויא לה מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש הא לאו קושיא היא דמצינן למימר דהני מילי אי לא שרי לן קרא להדיא אבל קציר העומר דקרא שרייה להדיא כדדריש ר' ישמעאל מדכתי' בחריש ובקציר תשבות אפילו יכול לעשותה מע"ש דחיא שבת ותדע שהרי מילה דחיא שבת ואפי' הכי אם לא מל בשבת ימול באחד בשבת ונימא נמי כיון דאפשר לעשותה בחול לא דחיא שבת דהא לא שנא יום שלפניו מיום שלאחריו אלא ודאי דהגם דיכול לעשותה בחול קפיד קרא למצוה מן המובחר לעשות מילה בח' שתדחה שבת הגם שיכול למול בט' הכא נמי קפיד קרא לקצור בזמנו ולדחות שבת וראיה זו ואני בחלומי ליל כ"ט לאייר לחשה לי נפשי כדברים האלה ומתוך הדברים הקיצותי ונזכרתי כאלו בהקיץ ואיכא לספוקי לפ"ז אם נקצר בלילה ונטמא דאנו אומרים לו הבא אחרת תחתיה ויקצרנה ביום אי אמרינן נמי בכה"ג דדחי שבת או דלמא כמילה בשבת כי היכי דמילה דדחיא שבת לא דחיא אלא בזמנה דהיינו בשמיני אבל שלא בזמנה לא דחיא ה"נ קציר העומר בזמנו שהוא בלילה

דחי שבת אבל ביום שאינו זמנו לא דחי שבת ולא קתני אם יש אחרת אומרים לו הבא פי' יקצור ויביא אלא דוקא בחול אבל בשבת לא או דלמא שאני מילה שאנו אומרים שלא בזמנה אינה דוחה הוא משום דבמקום דרבייה קרא דדחי שבת הוא בזמנה דכתי' וביום השמיני ודרשו ז"ל מתיבת ביום דאפילו בשבת וסמך לה תיבת השמיני משא"כ ריבוי דמרבה קרא בקציר העומר דאפי' בשבת לאו בעיקר דין הקצירה רבייה ולא בנקצר בלילה דבהך קרא דבחריש ובקציר תשבות לא נזכר לא יום ולא לילה וכפ"ז כל קצירת העומר דחיא שבת ואפילו ליקצר ביום ובנידון זה ליכא למימר אזלינן לחומרא דכל חומרא אתינן בה לידי קולא והוא דאם נטמא העומר ואתה בא להחמיר באיסור שבת אתה מיקיל בהקרבת העומר בטומאה וכן להיפך וטומאה ושבת תרווייהו ניתנו לידחות בציבור ואיכא לצדודי בהא מלתא כמה צדדין וצריכא לי תלמודא. ומדברי הרמב"ם דכתב בתחלה וז"ל מצותו ליקצר בלילה בין בחול בין בשבת ובהלכה שאחריה כתב ואם קצרוהו ביום כשר ע"כ. משמע דלא שרי ליקצר בשבת אלא כשקוצרין אותו בלילה מצוה מן המובחר. וא"ת למאי דהוכחנו ממילה בשבת סוף סוף תיקשי לר"י ואולי מצי למימר דשאני מילה דאמר קרא וערל זכר אשר לא ימול כו' הרי דחייביה רחמנא למול משמיני ואילך משא"כ קצירת העומר כיון דחזי' דדחי שבת ש"מ דעיקר מצותו בלילה כל דלא גלי קרא דנקצר ביום כשר בחזקת פסול הוא ולדידן אין זה הכרח דס"ס כיון דאשכחן דאיכא מלתא דמצי למעבד בחול ולמצוה מן המובחר אמר רחמנא לידחי שבת הא נמי תהוי דכוותה והגם דדחי שבת הוי מטעמא דמצוה מן המובחר ולעולם נקצר ביום כשר ומהשתא עלו דברי הרמב"ם כהוגן:

דף ד:

גמ' פליגי בה ר' זירא ור' אבא בר ממל וכו' מדקא מפרשי אמוראי מילתיה דראב"ע ש"מ דסוברי' הלכה כוותיה ותו דאמימר נמי מפרש למלתיה וקא טרח ליישב מלתיה משמע דסובר דהלכה כוותיה והרמב"ם בפ"א מה' שמיטה כתב וז"ל ועושין עוגיות לגפנים ועושין את אמת המים בתחילה כו' ע"ש מ"ש ועושין עוגיות לגפנים משום דסובר דמתני' דקתני אין עושין מיירי במועד כיון דלא קתני במועד ובשביעית כדקתני בבבא הסמוכה לה מלאחריה במועד ובשביעית ש"מ דלא מיירי אלא בדיני המועד ולהכי פסק דבשביעית שרי לכתחילה ובמועד כתב להדיא בפ"ח מהל' י"ט וז"ל אין עושין עוגיות בעיקרי הגפנים ואם היו עשויות ונתקלקלו הרי זה מתקנם ע"כ. ומ"ש ועושין אמת המים תחילה מוכח דפסק כחכמים בדין שביעית ומשמע דאפי' לא שקיל ושדי אבראי דאיכא

מכשיר אגפיה לזריעה אעפ"כ שרי ובדין המועד כתב בפ"ח מה' י"ט וז"ל וכן אמת המים שנתקלקלה מתקנין אותה במועד ע"כ. וקשה אמאי פסק כחכמים ולא כראב"ע כיון דמשתמע מהש"ס דפוסק כראב"ע. ונראה דאמוראי דפליגי אליבא דראב"ע לאו משום דסברי כוותיה אלא משום דמינה שמעינן לרבנן למ"ד משום עודר ואפי' שדי אבראי בהא הוא דפליגי רבנן עליה אבל בהיכא דלא שדי אבראי דאיכא מכשיר לזריעה והוי תולדה דחורש מודים רבנן ולמ"ד משום מכשיר לזריעה אפילו בהא פליגי רבנן עליה דראב"ע ופסק הרמב"ם דס' דרבנן לקולא דאפי' בדלא שדי לבר מכשרי רבנן והגם דתלמודא מייתי הך דאמימר לבסוף דסבר דמשום עודר ותני לה בהדיא במלתיה דראב"ע עכ"ז כיון דאפי' תני במתניתין נראה כעודר לא מסיימא במלתא דמיירי אפו' שדי לה לבר כדקאמר הש"ס דעודר נמי כי שקיל בדוכתיה מנח ליה ותו כיון דאמימר דתני לה קא קשיא ליה דראב"ע אדראב"ע משמע דאי הוה ידע אמימר דלא גרסינן בברייתא משום עודר הוה מודה דטעמא דראב"ע הוא משום מכשיר אגפיה לזריעה ואמוראי דמשנו דראב"ע אדראב"ע סובר אני דלאו מחמת קו' דנפקא מגירסת אמימר במתני' הוא דשנו הכי אלא דלכל הפירו' דמפרשי' במתני' בין אי אמרת משום עדור בין אי אמרת משום מכשיר אגפיה עכ"פ קשה הך דקתני ראב"ע עד שיעמיק שלשה ומשמע אפי' לא שדי ליה אבראי ומשנו בטוב טעם למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ותדע דמשני אפי' מאן דאמר משום מכשיר אגפיה ולדידיה לא קשיא אלא ודאי כדכתיבנא. ויש שרצו לתרץ דדרך האמוראים לתרץ אפי' לבר פלוגתייהו ועיין בחידושי תלמידי הריטב"א ודבריהם דחוקים דה"מ אי מותיב ליה תלמודא לפעמים משני אפילו לסברת המקשה הגם דהוא לא כן יחשוב אבל בנדון דידן דמקשה תלמודא לטעם עודר מי הכניסו אידך דאמר משום מכשיר אגפיה לשנויי כל עיקר אלא ודאי כדכתיבנא:

שם גמרא פשיטא חצי טפח כו' טפחיים כו'. הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ח מהי"ט וז"ל כיצד היתה עמוקה טפח חופר בה עד ששה היתה עמוקה טפחיים מעמיקה עד שבעה ע"כ. פסק מימרא דר' אבא דעמוקה טפח כו' ופסק כספיקא דתלמודא דעמוקה טפחיים ג"כ לקולא משום דהוי מלתא דרבנן אלא דלא כתב הרמב"ם דעל ג' טפחים לא וגם טפחיים על י"ב לא. והיה נראה לומר דכיון דהש"ס קאמר פשיטא לא הוצרך הרמב"ם לכותבם דפשיטא דלא אלא דלפום מאי דכתיב בסוכה דף י"ג ע"ב בהך דהבוצר לגת דקאמר הש"ס מאן דאמר קוצר כ"ש בוצר כו' והרמב"ם כתב תרוייהו וכתבנו דהרמב"ם לא סמך על דנדע מעצמי הך כ"ש דקאמר הש"ס והראייה דאיצטריך תלמודא לחדשה ולומר דהוי כ"ש א"כ הכא נמי הול"ל מאי דקא' הש"ס דחצי טפח כו' דלא הגם דקאמר לה הש"ס

בדרך פשיטא וי"ל דהא דטפחיים על י"ב משתמעא שפיר ממלתיה דהרמב"ם מדקאמר מטפחיים עד שבעה מוכח דדוקא עד ז' ולא טפי והך דשלש נראה דכיון דהא מלתא דייק לה תלמודא ממלתיה דר' אבא וכתב הרמב"ם למלתיה דר' אבא סמך דמשתמעא שפיר ודוקא הך דלעיל משום דאצטריך לחדת לן דבוצר לא ניחא ליה דלימצייה לחמריה והא לא הוי מלתא דידיעאן לכ"ע להכי אצטריך מה שאין כן בנדון דקמן דמלתא ידיעא דשלש לאו כלום הוא פירו' ולא קיימא בהוראה והיינו דקאמר הש"ס הכא חצי טפח על שלש לאו כלום הוא ואעיקרא דמלתא לא עבדי אינשי אמת המים הכי ומהשתא לא איצטריך הרמב"ם לאורויי בה איסורא דאעיקרא דדינא לא עבדי אינשי מלתא דלא חזיא:

דף ה.

גמ' לא שנו אלא שאין רבים צריכין להם וכו' לפום מסקנת הש"ס יחיד לא שרי אלא חטיטה דצריך לה אבל חפירה אפילו צריך לה אסור לחפור אלא ילך ויביא מים אפילו ממקום רחוק ורבים שרי חפירה כשצריכים לה וחטיטה אפילו אינם צריכים לה דלא גזרו רבנן במילי דרבים איסור כהאי דחטיטה הגם שאינה אלא לצורך אחר המועד אי נמי כיון דשל רבים אפשר שיצטרכו גם במועד ולהכי שרי באם יצטרכו לה. והרמב"ם בפ"ז מהי"ט כתב וז"ל עושים כל צרכי רבים במועד כיצד מתקנין קלקול המים שברשות הרבים וכו' וחופרים לרבים בורות כו' וכורין להם נהרות כדי שישתו מימיהן כו' ע"ש. גבי תקנת קלקול המים לא התנה כדי שישתו לומר דוקא שצריכין לשתות מהן וכפשטא דש"ס. והראב"ד השיגו וז"ל שהרבים צריכין להם אבל של יחיד וצריך להם חוטטין ולא חופרין ע"כ פי' דברי הראב"ד הוא לפי שמדברי הרמב"ם לא מתפרש בהדיא דמיירי בשצריכין לו דהא לא כתב אלא כדי שישתו מהן ויכולין אנו לפרש כל ששותין מהם ואפילו יש להם ג"כ מקום אחד לשתות ויכולין לשתות מהם עכ"ז כל דרבים שותין מזה שאנו חופרין שפיר דמי דלא גזור רבנן בדבר של רבים. והגם דברישא לא כתב הרמב"ם כדי שישתו מהם עכ"ז אפשר דקאי סיפא דמלתיה אכולהו. א"נ דההיא שריא אפי' לא שתו מהם וסיפא בעינן שישתו מהם ולעולם אפילו אינם צריכים להם לזה השיג הראב"ד וכתב דדוקא שהרבים צריכי' ומה שגמר אומר אבל כו' לא נתכוון בזה להשגה אלא לפי שלא הובא כאן בדברי הרמב"ם השלים חילוקי הדין והרמב"ם ביאר זה בפ"ח והרב בעל לחם משנה ביאר בדברי הראב"ד ז"ל דברים דחוקים יעויין בדבריו:

דף ה:

גמרא משום יאוש בעלים כו'. ג' שיטות בפי' דהאי סוגיא א' היא שטת רש"י שמתיאשים המביאין המתים לקברן לפעמים שנופל שם אבר המדולדל ומתיאשים אלו על אלו והניחוהו שם. ב' שיטת רבינו שמשון בפי"ח דאהלו' וגם הראב"ד מפרשים דמתייאשים בעלי השדה ממנה וזוכים בה רבים ולזה אין נוטעין בה כו' משום דאסור לקלקלו כו' יעש"ד. ג' היא שיטת רמב"ם שכתב בפ"ב מה' טומאת מת וז"ל שדה בוכין והוא המקום הקרוב לבית הקברות כו' מפני שהוא קרוב לבית הקברות כבר נתייאשו בעליו ממנו לפיכך אפשר שיבא אדם ויקבור בו מפני זה חששו לו כו' יע"ש. לפירש"י ז"ל קשה היכן הוזכר נפילת אבר שיאמר עליו יאוש העיקר חסר והגם שנגמע דוחק זה עוד קפה מי יאמר דישנה לחששא בעולם דניחוש לנפילת אבר וניחוש ג"כ ליאוש בעלים ועוד דתיבת יאוש אינה צודקת בדרך זה ושכחת בעלים הול"ל והוא ז"ל דחק להלבישה ואמר נתייאשו אלו על אלו ואינו מחוור ולפי' ר"ש והראב"ד ק' מאי חידותא דשדה בוכין דקתני אינה נטעת ליתני הרי היא של רבים ומשתמעא מלתא דדין של רבי' יש לה ואם כונת התנא לומר דזה מיקרי קלקול הא לא אצטריך פשיטא דקלקול הוא אלא ודאי דכדברי הרמב"ם עיקר דכיון דהשדה קרובה לבית הקברות איכא יאוש בעלים וחיישי' שיקבור אדם שם מת ואיכא ספק טומאה ולהכי מני לה בהדי שאר בית הפרס דכלהו אית בהו חשש טומאה ונפיק דינא דאם נמנו עליו צבור להפקיעו מהיות שדה בוכין הגם דלדעת הראב"ד ור"ש ש"ד לדעת רמב"ם לא מצו דלאו כל כמיניהו:

שם גמרא כי תניא ההיא בשדה שאבד בה קבר וצייוה כו' כתב הרמב"ם בפ"ח מה' טומאת מת וז"ל מצא שדה מצויינת כו' אם אין בה אילנות בידוע שאבד בה קבר יש בה אילנות בידוע שנחרש בה קבר ע"כ. נתחכם ז"ל לרמוז אוקמת' דגמרא במה שהוסיף אות ה"א ואמר הקבר פי' אותו שנאבד:

דף ו.

גמרא ר"א ור"י ב"ח חד אמר כאן וכו' וחד אמר כאן בזרעים כו' נראה דאיכא בינייהו אפיל מ"ס יוצאין גם על האפיל שבזרעי' ומ"ס אין יוצאין על האפיל אם כבר יצאו על הבכיר וההיא דמועד דיוצאין הוא על הירקות אבל על האפיל לא תקנו לצאת שלוחי ב"ד דהוי מיעוטא וסמכו על בעלי השדות א"נ כיון דעקרו הבכיר שלוחי ב"ד בעלי השדות מעצמן יתקנו האפיל ותדע דבירושלמי מוכח דאי נפקו שלוחי ב"ד על הבכיר תו לא בעו למיפק על האפיל. והרמב"ם כתב בפ"ב מהל' כלאים וז"ל בא' באדר כו' ובט"ו בו יוצאין

שלוחי ב"ד ומסבבין כו' וחוזרין שלוחי ב"ד בחולו של מועד של פסח לראות האפיל כו' נראה דבכלל האפיל הם הירקות וטעמא דפסק כמ"ד כאן בבכיר כו' משום דסתמא קתני על הכלאים ומשמע כל כלאים דאיכא למיחש להו בכלל זה אפיל דזרעים. שוב ראיתי להר"ב תי"ט שכתב בפירו' המשנה דטעמא דפסק הרמב"ם כהאי שינוייא משום דבירושלמי איתא להאי אוקמתא עכ"ל. וקשה לי אדרבה בירושלמי משמע אוקמתא חדשה דהכי איתא התם ויוצאין על הכלאים לא כבר יצאו באדר שהיתה השנה אפילה ואין הצמחים ניכרין עכ"ל. מוכח מדבריו דלא נפקי אלא חד זמנא ולתלמודא דידן משמע דתרי זימני נפקי ואת"ל דדחקינן מאי דקאמר הש"ס כאן בבכיר דה"ק כאן בזמן הבכיר כו' וכפי זה אתי כאוקמתא דירושלמי עכ"ז הרמב"ם ז"ל מיהא פסקיה מבורר דתרי זימני נפקי דכתב וז"ל וחוזרים שלוחי ב"ד כו' אלא ודאי דס"ל דהירושלמי פליג אתלמודא דידן וטעמא דלא מפרשינן תלמודא דידן דקאמר כאן בבכיר כו' כדברי הירושלמי משום דאם על השנה קאמר הכי הול"ל כאן בבכירה כאן באפילה וליתא לדברי התי"ט ואולי דכונתו לומר דבירושלמי איתא להאי אוקמתא פירו' דמחלק בין בכיר לאפיל הגם דלא דמי הך דירושלמי להך דהכא ואין זה פשט ולא נכון דהא לירושלמי לא בעי למיפק על האפיל אי נפיק על הבכיר ופשוט:

דף ו:

גמרא ראב"י אומר מושכין כו' עד סוף הסוגיא פי' רש"י זרעים כו' לא ישקם דהואיל ולא משקה להו תדיר לפני המועד לא הוי פסידא וכו' וטעמא דמטוננת שריא כתב רש"י משום דאית ביה פסידא ומאי דקתני בברייתא וחכמים מתירין בזה ובזה פי' רש"י וז"ל בשדה גריד ובזרעים שלא שתו לפני מועד ע"כ. ולהאי שיטה מאי דקאמר רבינא ש"מ האי תרביצא שרי לתרבוצי בח"ה פי' שמעי' מדברי חכמים דשרו שדה גריד וכן פי' רש"י להדיא בד"ה אפלה לשוויי חרפא וז"ל דליכא פסידא ואפ"ה שרי להשקות וכו' ה"נ בגינה מרביצין עכ"ל והרמב"ם כתב בפי' המשנה וז"ל זרעים שלא שתו לפני המועד לא ישקם לפי שהם צריכין מים רבים וכבר אמרנו שכל דבר שיש בו עמל הרבה אסור לעשותו והלכה כראב"י ע"כ. משמע מדבריו לכאורה דהגם דאיכא פסידא בבית השלחין דאית ביה פסידא ואסרינן לעיל טורח הרבה דאי ליכא פסידא אמאי אצטריך למיהב טעמא דטרחא ואפילו בלא טורח נמי אסיר כהך דכל השדה דרישא דליכא טורח הרבה ואסר ר"א אלא ודאי בדאיכא פסידא מירי וכ"כ בהלכותיו בפ"ח מהל' י"ט וז"ל זרעים שלא שתו לפני מועד לא ישקם במועד מפני שהם צריכים מים רבים ויבא לידי טורח

יותר עכ"ל וכתב מרן הכ"מ וז"ל זרעים שלא שתו כו' ויבא לידי טורח יותר כלומר וכל היכא דאיכא טירחא יתירא אפי' במקום פסידא לא טרחי' עכ"ל. הרי דמיירי דאיכא פסידא ואעפ"כ לא שרי. וקשה דבריש מכילתין קאמרינן מאן תנא דפסידא אין הרוחה לא ואפי' במקום פסידא נמי מטרח לא טרחינן אמר רב הונא ראב"י היא דתנן ראב"י אומר מושכין המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה כולה ופרכי' אימור דשמעת ליה לראב"י הרוחה דלאו טירחא במקום פסידא מי שמעת ליה אלא הא מני ר"י וכו' ע"כ ולדברי הרמב"ם ז"ל דחלוקת זרעים שלא שתו דאסר ראב"י הוא משום טירחא מאי קאמר הש"ס טירחא מי שמעת ליה לראב"י. תו איכא למידק במ"ש שם בפ"ח וזה לשונו ומושכין המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה ואם היתה שדה לחה מותר להשקות את כולה ומרביצין את השדה במועד שכל הדברים האלו אין בהם טורח ביותר ע"כ. וטעמא ראיתי להרי"ף שכתב דהלכה כראב"י מטעמא דשמעתתא דרב יאודה ע"כ נוכל לומר דהיינו טעמא דהרמב"ם והראב"ד השיג על זה וז"ל ואם יאמר רב יאודה הכריע דמפרש לדעת ראב"י הלא רבינא למד יותר מדברי חכמים ואם יאמר הלא הקשו לרבינא מגריד ועמדה בקו' ממה שלא נחלקו בגריד כו' א"כ למה אמר שמרביצין ע"כ מוכח מדבריו דסובר דרבינא לדברי חכמים אמר מלתיה ואותביה מגריד דהוי לכ"ע וז"ל הרי"ף ומסתברא דהלכה כראב"י דהא שמעתתא דרב יאודה כוותיה אזלא דקאמ' ואם היתה שדה מטוננת מותר והא דדייק מיניה רבינא ואמר ש"מ האי תרביצא שרי כו' אקשיה שדה גריד כו' ולא פריק ע"כ משמע מדברי הרי"ף דדיוקא דרבינא הוא מדברי רב יאודה ופשוט והכי פירושו דמדמה רבינא תרביצא לשדה מטוננת דכי היכי דשרי רב יאודה לראב"י שדה מטוננת ה"נ שרינן לראב"י תרביצא וכפי זה מדייקינן מילתיה דהרי"ף דקאמר דהא שמעתא דרב יאודה כו' ולא קאמר דהא רב יאודה קאי כוותיה נתכוין לומר אכולה סוגיא בין דרב יאודה בין דרבינא דלמד מדר"י ואכולה מלתא קרי שמעתא וכפ"ז מאי דמק' ליה משדה גריד הוא מראב"י דהא חכמי' פליגי גם בשדה גריד למאי דנאמר דמאמר וחכמים מתירים וכו' הוא סיפא דברייתא ולאו פסקא דמתני' כמ"ש תלמידי הריטב"א ז"ל ומהשתא מאי דמשיג הראב"ד מרבינא אין מקום להשגה זו דאדרבה רבינא נמי כראב"י קאי. אלא מאי דהשיג אמאי שרי תרביצא ותלמודא דחה לדברי רבינא משדה גריד גם הרי"ף פסק הכי דתרביצא אסור וה"ה ז"ל תירץ דמאי דקאמר רבינא תרביצא שרי הוא בבית הבעל ודחה הש"ס דראב"י אסר והכי הלכתא ומאי דכתב הרמב"ם דשרי הוא בית השלחין דאיכא פסידא וכאותה דתניא בפ' מי שהפך גבי אבל ומרביצין את שדהו כו' פי' לפי שהוא דבר האבד כו' ע"כ וקשה דלפום מאי

דפי' ה"ה ז"ל גופיה לדעת הרמב"ם בד"ה ומושכין וכו' דמאי דקתני ובלבד שלא ישקה את השדה כולה וז"ל פי' משנה זו בבית השלחין היא ואין שם לא ירקות ולא זרעים אלא אילנות והמשכת מים מאילן לאילן מספיק להם ע"כ. אם כן הכא מיירי דליכא פסידא ואפ"ה קא' רב יאודה אם היתה מטוננת שרי ופי' הרי"ף דקאי אמלתיה דראב"י וכת' ה"ה דזה הוא טעמו של הרמב"ם דפסק כראב"י וכיון דפסק הרמב"ם ז"ל מטוננת שרי בהכרח דמיירי דליכא פסידא דאי איכא פסידא אמאי אין משקין כל השדה כולה והא משקין בית השלחין לכ"ע ומהשתא מאי דכתב הרמב"ם ומרביצין את השדה במועד מיירי בדליכא פסידא דהיינו בית הבעל דתרווייהו כהדדי כתבינהו וחד טעמא כתב לכולהו שכל הדברים האלו אין בהם טורח גדול ע"כ אם כן ק' לדברי ה"ה שכתב דמאי דשרי הרמב"ם מרביצין וכו' מיירי בבית השלחין ודאיכא פסידא והרי שדה מטוננת שרי בדליכא פסידא לפירושו ז"ל וליכא למימר דה"ה מפ' מאי דקאמר רב יאודה מטוננת שרי דקאי אחלוקת זרעים שלא שתו מלפני המועד דאסר ראב"י הגם דאיכא פסידא וקאמר דאם היתה מטוננת דליכא טירחא שרי כיון דאיכא פסידא הא ליתא דהרמב"ם שרי במטוננת אפי' בהשקאת כל שדה של האילנות הגם דליכא פסידא ובהכרח לומר דדעת ה"ה ז"ל דשדה מטוננת אית בה פסידא וכמו שפי' רש"י דאי לא משקה אותה הוי לה פסידא יתירא וס"ס קשה אמאי נתן טעם הרמב"ם לפי שאין טורח יותר הכי הול"ל לפי דאיכא פסידא ומידי דהוה בית השלחין דצריכה מים הרבה ומשקין אותה כל צורכה ואם נתכוין לומר דלא שרינן בדאיכא פסידא אלא אי ליכא טורח יותר זה כבר כתב הרמב"ם בפ"ז שכת' וז"ל כל מלאכה שאם לא יעשה במועד יהיה שם הפסד מרובה עושין אותה ובלבד שלא יהיה בה טורח הרבה ע"כ. ועוד כתב בפי' המשנה וז"ל ואם היתה כל השדה מטוננת מותר להשקותה כי אותה ההשקאה אינה נראית בה ע"כ. משמע דטעם ההיתר לא מחמת שיש הפסד ודלא כפי' רש"י ואין נכון לומר דחזר בו ממה שפי' בפי' המשנה ותו אי מרביצין דקאמר היינו בית השלחין כבר כתב הרמב"ם למעלה שמשקין בית השלחין ומאי חידותא דקאמר מרביצין דהא ודאי דהכא לא מיירי במי גשמים ובמי הקילון דזה אפי' בית השלחין אסור ולא אשכחן בש"ס כל עיקר שריותא בהו אלא ודאי דלא מיירי אלא במי מעיין ובנהרות המושכות אם כן מאי חידותא דדינא איכא אי בבית השלחין מיירי. ותו לדבריו ז"ל זרעים שלא שתו מלפני המועד דקא יהיב טעמא הרמב"ם ז"ל משום דצריכין מים הרבה במאי עסקינן אי בדאיכא פסידא מאי איכא אי צריכין מים הרבה והרי בית השלחין פשיטא דצריכין מים הרבה ואף על פי כן מתירים בכל גוונא משום פסידא כל דלא דלי דלויי אלא ודאי דליכא פסידא ואעפ"י כן

לא אסר אלא מטעם מים רבים דון מינה דרישא נמי דהרבצה ושדה לחה ליכא פסידא אלא משום הרוחה ומטעם דאין צריך מים רבים שרי:

ונראה לפרש דעת הרמב"ם עז"ה דשלשה חילוקי דינים איכא בהא מילתא א' כל דאיכא טירחא גדולה כהאי דמשקה על ידי דליה ממי גשמים או מהבריכה או ממקום נמוך למקום גבוה כל כה"ג אסיר ואפילו בית השלחין במועד כו' שאם לא ישקה כו' יפסדו בו האילנות וכשהוא משקה אותה לא ידלה וישקה מן הבריכה כו' מפני שהוא טורח גדול ע"כ גם בריש פ"ח כתב וז"ל נהרות כו' מותר להשקות מהם בית השלחין ערוגה שחציה נמוך לא ידלה כו' מפני שהוא טורח גדול ע"כ הרי כל דאיכא פסידא לא אסרינן אלא טורח גדול פי' שלא תהיה ההשקאה באופן טורח גדול ואין ריבוי ההשקאה אוסר הגם שישקה מים הרבה כל דאיכא הפסד ש"ד. ב' כל דליכא פסידא אסיר ואפילו ליכא טורח האסור במקום דאיכא פסידא והוא מ"ש הרמב"ם ומושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה ע"כ דכיון דליכא פסידא לא שרינן ליה לטרוח בהשקאה הגם דליכא טורח האסור דמאילן לאילן. ג' אפילו ליכא פסידא אם אין טורח בהשקאה כ"כ כגון דהוי דבר מועט כגון שכבר השדה יש בו השקאה קודם ואין זה אלא מוסיף על הראשון א"נ דאין בו מקודם אבל אינו עושה השקאה אלא הרבצה שהוא מין השקאה שאין דרך לעשות בה הרבה כזה אפילו ליכא פסידא שרי והוא מ"ש הרמב"ם ואם היתה שדה לחה מותר להשקות כולה ומרביצין את השדה במועד שכל הדברים האלו אין בהם טורח יותר דקדק לומר טורח יותר ולא אמר טורח גדול או טורח הרבה לומר אפילו טורח המותר בבית השלחין ואסור בבית הבעל אינו בנדון זה ולא אסרוהו כל עיקר בשום מקום ותמצא שבפי' המשנה ביאר עוד הרמב"ם ז"ל ואמר וז"ל ואם השדה מטוננת מותר להשקותה שאותה השקאה אינה נראית בו ע"כ פי' ואפילו במקום דליכא פסידא לא אסרוה ומ"ש אחר דין שדה לחה והרבצה דין זרעים שלא שתו גם דקדק לומר ויבא לידי טורח יותר משמע דכונת הרמב"ם היא דנדון זה דזרעים לא דמי לבית השלחין דהתירו בו טירחא הרבה אלא הרי הוא כבית הבעל וכיון דלא שתו קודם המועד איכא טירחא הרבה ואסור. ואומר אני דלא התירו משום פסידא אלא בית השלחין שהיא נטועה אילנות ואם לא ישקנה יתיבשו האילנות ואיכא פסידא טובא וז"ל הרמב"ם בריש פ"ז מה' י"ט כל מלאכה שאם לא יעשה אותה במועד יהיה שם הפסד מרובה וכו' כיצד משקין בית השלחין כו' שאם לא ישקה בית השלחין והיינו ארץ הצמאה יפסדו בו האילנות שבה ע"כ וכך הם דבריו בפירוש המשנה אבל הפסד זרעים לית לן בה. ומהשתא בהכרח לומר דהכא מיירי בבית הבעל ולהכי לא כתבו רבינו בהזכירו דיני בית השלחין אלא

כשהזכיר דברים שאסי' בטירחא המתרת בבית השלחין ומהשתא הרוחנו דלא קשה מה שהקשינו מריש מכילתין דקאמר טירחא במקום פסידא מי שמעת ליה לראב"י דהתם קא מהדר מאן אסר בבית השלחין דאיכא פסידא דלא למטרח להשקות ממי גשמים ובהא לא אשכחנא ליה דאסר ולדברי הכ"מ שפירש דזרעים שלא שתו אית בהו פסידא קשה והרוצה לחלק בין פסידא לפסידא לא צייתנא ליה. אלא דצריך ליישב דבריו בפי' המשנה שכתב וז"ל וזרעים שלא שתו כו' לפי שהם צריכים מים רבים וכבר אמרנו כי כל דבר שיש בו עמל הרבה אסור לעשותו ע"כ. משמע מאומרו וכבר אמרנו דקאי אמאי דפי' במשנה ראשונה ושם לא הוזכר אלא טורח האסור בבית השלחין א"כ מוכח דהא דזרעים דבבית השלחין איירי לא היא לעולם דלאו בבית השלחין והראיה דנגע בה מטעם מים רבים וטעם זה אינו מעלה ואינו מוריד בדין בית השלחין ומה שאמר וכבר אמרנו אין הכונה דהנדון הוא עצמו זה אלא לומר טעם האיסור שהוא משום טורח כמו שאמר למעלה דאיכא איסור טורח והאי מטעמו והאי מטעמו וכדכתיבנא. אסיקנא דבין שדה לחה בין הרבצה ליכא אלא הרוחה. ופש גבן ליתובי אמאי פסק להתיר בתרביצא כיון דפסק כראב"י והש"ס מסיק דלראב"י אסיר. י"ל דבהא לא פסקינן הלכה כראב"י דהא כלום טעמא מאי פסקינן הלכה כראב"י נגד חכמים דפליגי עליה הוא מטעם רב יאודה דמחלק אליביה במטוננת דשרי ש"מ דאסור להשקות כל השדה ואשכחן רבינא דסובר לדמות לה תרביצא דשרי ולהכי נתחכם הרמב"ם וכתבם לדין מטוננת והרבצה יחד ונתן טעם אחד לשניהם וזו היא דעת רבינא ולו יהיה דאשכחן דראב"י אוסר הדרינן לכללין דהלכה כרבים ופסקינן להיתרא ועיין בתוספות בד"ה שרי לתרביצא ותמצא שכתבו דרבינא סובר כראב"י בהשקאה ופליג בהרבצה. ולדרכינו הרוחנו ג"כ קושית הלח"מ שהקשה אמאי לא משני תלמודא לרומיית מתניתא דהרבצה כאן בבית השלחין כאן בבית הבעל והוא ז"ל דחק לתרץ דמשמע ליה תלמודא דבין כו' הוי בכלל שדה הבעל ואין תירוץ זה מספיק ולדרכינו לא קשה ומה שהשיג הראב"ד על הרמב"ם דבברייתא שונה את זה על הזרעים שלא שתו והוא שונה אותה על כל שדה האילן ע"כ. השגה זו אם אינה מוטעית הכי פירושה שמשיג על מה שנתן טעם הרמב"ם למעלה סמוך לזה כשכתב אם היתה השדה לחה מותר להשקות כל שדה האילן אמר שהטעם הוא לפי שאין בזה טורח יותר ע"כ. א"כ טעם איסור אינה לחה הוא משום שיש טורח יותר ולזה כשהזכיר הרמב"ם טעם זה דזרעים שלא שתו הורה לנו שכן הוא בברייתא והשיגו על שנשמע מדבריו שהוא ג"כ טעם של כל שדה האילנות שלא כן הוא והראב"ד סובר דטעם

האיסור של כל שדה האילנות אינו מטעם זה אלא משום דאינו צריך ואסרו אפי' ליכא טורח וטעם דשרי מטוננת משום דאיכא פסידא אם לא ישקה וכמו שפי' רש"י:

דף ז.

גמ' רשב"א כו' לפום גירסא זו פירש רש"י ז"ל דגם בשדה הלבן מפסידין האישות הפסד מועט והרמב"ם כתב בפ"ח וז"ל ואם היה שדה הלבן סמוך לשדה האילן צדין אותם בשדה הלבן בשינוי ע"כ. משמע דבשדה שאינה סמוכה לשדה האילן אין צדין כל עיקר וכ"כ בפי' המשנה וז"ל לפי שאין להם בשדה הלבן מה שיפסידו ע"כ מוכח דמה שאנו חוששים להפסד אישות אינו אלא בשדה האילן ולפי זה היתה גירסתו בברייתא עז"ה כשאמרו בשדה הלבן כו' לא אמרו אלא בסמוכה לשדה האילן א"נ דהוי גורס כגירסתינו אלא דמפרש דרשב"א סובר כת"ק דמתירין אפי' שלא כדרכו בשדה הלבן וקאמר דמה שהתירו כדרכו הוא בשדה הסמוכה לאילן וכשאינה סמוכה לא התירו אלא שלא כדרכו ות"ק דמתניתין רשב"א הוא וממילא נשמע לחכמים דמאי דהתירו שלא כדרכו אינו אלא בשדה הלבן הסמוכה לשדה האילן אבל שאינה סמוכה כלל לא ופסק הרמב"ם כחכמים. ומסתברא דחכמים עדיפי למפסק כוותייהו טפי מת"ק וסתם משנה עדיפא מחכמים:

שם גמרא התם סותר ובונה הכא בונה ולא סותר פירוש התם עביד תרתי והוי טירחא יתירתא ואפ"ה עביד וזה לא התירו אלא מפני הסכנה אבל בלאו סכנה לא היו מתירין תרתי נפקא מינה אם לא היתה חששת דאי לא שרית ליה לבנות לא יסתור לא הוי שרי לבנות אחר סתירה הגם דאיכא גנבים דאיכא תרתי והוכרח רב חסדא לשנויי הכי משום דהוקשה ליה אמאי תני תנא שריותא דבונה כשהזכיר הסכנה דמשמע דמשום סכנה הוא דשרי בונה אבל בלאו סכנה לא להכי אמר דחידוש קמ"ל הגם דאיכא תרתי כדכתיבנא. ונראה דהאי מיחוש דגנבים איתיה תמיד ואפי' במקום דליכא גנבים משום פרצה קוראה לגנב להיות גנב ובית שאין בו דבר לחוש לו מגניבה אה"נ דלא שרי וכל זה לדברי רש"י אבל הרמב"ם כתב בפ"ח מה' י"ט וז"ל כותל חצר שנשל בונהו כדרכו כו' בונה אדם אצטבא לישב או לישן עליה כו' הציר והצנור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו מתקנן כו' שאם יניח הפתח פתוח כו' נמצא מאבד כל מה שבבית כו' יע"ש. משמע דטעם בנין הכותל לאו מטעם גנבים אלא מידי דהוה אצטבא וסתם אצטבא של אבנים והגם דבקידושין קאמר ליה רב יאודה לרב נחמן אמאי לא קאמר אצטבא כדקרו אינשי דמשמע דספסל של עץ קרו ליה אצטבא התם אינשי הוא דקרו ליה הכי אבל חכמים לשל עץ קרו ספסל ושל אבנים קרו אצטבא ולהכי כתב דין בנין אצטבא בין

דין בנין הכותל לדין תקנת קורה ומנעול שנשברו לומר דטעם הכותל אין טעמו כטעם תקנת הדברים שהתיר משום מיחוש גנבים וא"ת אם כותל כאצטבא א"כ מאי אירייא שנפל אפי' לא נפל גם כן הא ליתא דא"כ ילך ויעסוק בבנין בתים וחצרות ולא התירו אלא בנין כזה דאצטבא דהוי דבר מועט וכותלו שנפל ואפילו ליכא מיחוש גנבים אלא לדור בו ואפי' יש לו חצר אחרת לדור לא הטריחוהו חז"ל וה"ה ז"ל נראה מדבריו שרצה לומר דדעת רבינו דטעם כותל חצר הוא משום גנבים ורצה להשוות דעת הרמב"ם לדעת הרמב"ן יעש"ד. ואין הכרח לדבריו ולשון הרמב"ם לא משמע הכי כמו שכתבתי. ומה שאמרו לרה"ר התוס' דקדקו דוקא לרה"ר אבל לחצר חבירו אסור לבנות כדרכו דהא ליכא גנבים. והרמב"ם כתב וז"ל ואם היה גוהה סותרו מפני הסכנה ובונהו כדרכו ע"כ מכאן ראיה למאי דפרישית דלהרמב"ם ז"ל טעם היתר בנין הכותל החצר כדרכו לאו משום הגנבים דהרי כתב גוהה ליפול ושינה לשון הברייתא דקתני לרה"ר להסיר מה שדייקו התו' דלא התירו לבנות כדרכו אלא גוהה לרשות הרבים ודוק ודלא כהרב המגיד:

שם גמרא בהסגר ראשון דכ"ע לא פליגי דחזי ליה כי פליגי כו' ובהסגר ראשון ליכא בראית הכהן אלא או לשמחו או להניחו כמות שהיה כו' והק' התו' אמאי והא גם בהסגר ראשון משכחת לה שימצא שפשה הנגע ומחליטו ותירצו הם ז"ל דהסגר ראשון דקאמר היינו בתחילת הסגר ראשון פי' קודם שהסגירו ובזה לא מטמא הגם דפשה אבל הסגר ב' פי' תחילת הסגר שני אי חזי ליה פשיון קודם שהסגירו הרי זה טמא ואינו יכול לשתוק ע"כ. ולדבריהם ז"ל ג"כ קשה דאפילו בהסגר ראשון בתחילתו יכול להחליט אם ראה קודם שהסגירו שנולד בו מחיה או שער לבן ומחליטו וז"ל רבינו שמשון בפר' א' דנגעים מחיה כו' מחליטו מיד וכן נמי שער לבן אם היה שחור ולא הספיק להסגירו עד שהפך לבן מחליטו מיד ובהדיא כתב קרא במחיה שער אבל פשיון לא מטמא בתחילה אפילו פושה והולך עד שלא הסתיר עכ"ל וא"כ גם דברי התוס' ז"ל עדיין מוקשים דאיכא למיחש למחיה ושער להחליטו. ואפשר לתרץ לדעת רש"י דלו יהיה דמצא דפשה בהסגר ראשון אין חיוב על הכהן להחליטו דכיון דמסגירו שפיר קרינן ביה לטמאו דמוסגר נמי טמא הוא והוא מוסגר היה מוסגר נשאר אבל בסוף שבוע ב' ליכא עוד הסגר למצורע ולזה היכי נעביד אם מסגירו הרי אין הסגר שבוע ג' לבני אדם ואם הוא שותק הרי בעינן לטהרו או לטמאו:

וראיתי שכתב הר"ן בחידושי מ"ק בשם הראב"ד וז"ל בסוף שבוע ב' אם עמד בעיניו או כהה ודאי טהור ואם פשה או נולד בו שער לבן ודאי טמא וכי שתיק ושביק ליה בהסגר אין זו טומאתו כלל ובעינן לטהרו או לטמאו ע"כ פי' דהא בסוף הסגר ב' ליכא

אלא חדא מתרתי או טהור גמור או טמא מוחלט דהא אין בנגעי עור הבשר הסגר יתר על ב' שבועות כדאיתא בפ"ב דערכין ופסקה הרמב"ם בפ"א מהלכות טומאת צרעת ופשוט וא"כ כשלא אמר טמא הרי הסגר ליכא ואין זו טומאה דהא אין הסגר ג' ואין זו טהרה דהרי צריך שיאמר טהור והוא לא אמר ואנן בעינן לטהרו או לטמאו מה שאין כן סוף הסגר ראשון כשהוא מסגירו הסגר שני הרי זו טומאה וקרינן בה לטהרו או לטמאו וזו היא דעת רש"י שפיר' שאם מטהר ליה משמח ליה ואי לא מטהר ליה פירוש ואפילו ראה דפשה הנגע לא מטמא ליה יותר מבעיקרא אלא מסגיר ליה פעם שנית הגם דפשה והיינו טעמא דבהא מודים כ"ע ולא אמרינן דחייב לטמאו וכדכתיבנא שוב ראיתי לתלמידי הריטב"א שפירשו כן. ומצאתי שכתב רבינו שמשון בפרק ג' דנגעים במשנה א' וז"ל ורבי יוסי דאמר אין רואין לטהרו או לטמאו כתיב דאתא לרבויי בסוף שבוע ב' דאי טמא טמא הגם דשתיק כהן ע"כ. לדרך זה אתייא שפיר סוגיין דקאמר דבהסגר ראשון כ"ע לא פליגי דרואין ושותק אפילו רואה שמוחלט והרמב"ם כתב בפ"ז מהל' י"ט הלכה י"ו וז"ל אין רואין הנגעים במועד שמא ימצא טמא ונמצא חגו נהפך לאבל עכ"ל סתם הרמב"ם דבריו דמשמע בכל גוונא אין רואין משום מיחוש דאגה והיה לו לחלק דבמוסגר רואין וכרבי דאמר נראים דברי ר"מ במוסגר או כאידך מתני' דאמר ר' במוחלט נראים דברי ר"מ ולזה יכולין לומר ממה שכתב הרמב"ם שמא ימצא טמא גילה דעתו דבמוחלט רואים דהא ליכא חששת ימצא טמא דהא מוחלט טמא הוא ורואין אבל מוסגר שבוע שני מיהא איכא מיחוש שימצא טמא מוחלט וכפ"ז פסק כאותה ברייתא דלא חיישינן אלא לצוותא דעלמא ולאו לצוותא דאשתו וטעמו משום דמסתברא הכי דניחא ליה לאיניש שיטהר מצרעתו וישמח הגם דיאסר צוותא דאשתו משישאר מצורע מוחלט. ותו להך ברייתא דקתני נראים דברי ר' מאיר במוסגר דרואין ולא חיישינן לצוותא דעלמא כיון דלא נתסר צוותא דאשתו הוי מלתא דלאו מסתברא כל עיקר דמי איכא מאן דסבר דמוסגר שהחליטו כהן לא מכאיב דסוף סוף לא נתחדש לו דבר טוב דנימא לא יקפיד על חסרון צוותא דעלמא מצד זה דהא אשתו מקמי הכי נמי הות ליה בשלמא למאי דכתבו התוספות ז"ל דרש"י סובר דבמוסגר אסור באשתו נימא דלא ידאג על צוותא דעלמא מחמת מה שמרויח בהחלטו צוותא דאשתו משא"כ אי נימא דמוסגר מותר באשתו במכ"ש מוחלט וכמו שהכריחו התוס' א"כ פשיטא דהחלטו מצער ליה ומכח זה פסק כברייתא דתני איפכ' דנראי' דברי ר"מ במוחלט רואים אם עדיין טמא הרי הוא בחזקתו ואם נטהר יום בשורה הוא אפי' יאבד צוותא דאשתו להכי לא שלל הרמב"ם דאין רואין אלא במיחוש שיטמאנו הכהן ולא במיחוש שיאבד צוותא דאשתו

אלא דסוף סוף קשה דהו"ל להרמב"ם ז"ל לאשמועינן מוסגר בשבוע א' דקאמר רבא דאליבא דכ"ע רואין להקל ולא להחמיר ואמאי החליט אין רואין כל עיקר דמשמע דכל שרואה כהן יתחייב לומר טמא אם טמא הוא ומדבריו דכתב שמא יראה שהוא טמא משמע אפילו בהסגר ראשון אין רואין שמא ימצא טמא וה"ה כתב דטעמו של הרמב"ם הוא משום דסובר דלא איתמר הך אוקמתא אלא אברייתא אבל חכמים דמתני' סוברים דבכל גוונא אין רואין וקשה לדבריו ז"ל מ"ש מתני' מברייתא כיון דפלוגתא דמתני' היא עצמה בדיוק פלוגתא דברייתא ואפילו אמר להא מילתא רבא גופיה מקשינן ליה מאי טעמא לא עביד הך אוקמתא אלא אברייתא ולא אמתני' דמ"ש והגם דר"י קתני טעמא שאם אתה נזקק וכו' עכ"ז בהכרח לומר דהיינו נמי טעמא דחכמים דמתני' דאי לא תימא הכי אמאי לא להקל כו' ותו קשה חכמים דמתני' מני לא ר"מ ולא ר"י לא ר"מ דאיהו אמר רואין ולא ר"י דמודה במוסגר שבוע א'. ותו הרי הרמב"ם גופיה כתב בפי' המשנה וזה לשונו ומחלוקתם הוא בראיית מוסגר ב' ר' מאיר אומר אם ראה אותו שטהור אומר טהור אתה ואם כו' שותק כו' ע"כ. הרי דמפרש אוקמתא דרבא אמתני' א"כ הו"ל להרמב"ם לומר דרואין בהסגר א'. ואפשר לומר דהרמב"ם סמך על מה שכתב בפ"ט מהלכות טומאת צרעת הלכה ו' וז"ל בכל יום רואין את הנגעים חוץ משבת וי"ט חל יום שביעי שלו להיות בשבת או בי"ט מעבירי' לאחוריו ויש בזה להקל ולהחמיר שאפשר שיהיה ביום שבת זה יום הראוי לטמא ולמחר ילכו סימני טומאה וכו' ואפ' שיהיה טהור וכו' ע"כ והוא משנה פ"א דנגעים וכר' עקיבא וכתב הרמב"ם שם בפי' המשנה וז"ל ביום השבת אין ראוי לראות הנגע בו להיות זה דומה לדין מהדינים יתאחר הראיה עד אחר השבת ויהיה בזה חומר' לבעל הצרעת או קולא כו' ע"כ מוכח מדבריו דטעם שאין רואין בשביעי דמצורע בשבת הוא משום אין דנים. וראיתי להרב בעל כ"מ שכתב וז"ל ומשמע לי דח"ה הוי בכלל י"ט שכתב רבינו ע"כ ודבריו ז"ל מוקשים מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה דמשמע דאי לאו איסורא דאין דנים היינו רואים ואי תימא ה"ה במועד אם כן בלאו טעמא דאין דנים אלא ודאי דוקא שבת וי"ט דאיכא בהו איסור דין אבל במועד דדנים לא אם כן מוכח מהכא דרואין את הנגעים במועד והכא מיירי במוסגר כדקאמר חל שביעי שלו להיות בשבת אם כן דרואין נגעי מי שנסגר ומאי מוסגר אי במוסגר ב' הרי אין רואין מטעמא דלטהרו או לטמאו וכחכמים דסוברים דלא מצי שתיק וכיון דלא מצי שתיק בהכרח יאמר טמא והרי זה מהפך חגו לאבל שמחליטו בצרעת וכבר כתב הרמב"ם שכל שמדאיגו בחג אין רואין אלא בהסגר א' וקאמר דרואין בחול המועד ואי דאומר לו טמא אם הוא טמא קשה והא מהפך חגו לאבל אלא דשתיק ולזה במועד רואין

אבל בשבת וי"ט אין רואין מטעם דאין דנים באלו הימים. וא"ת סוף סוף על מי סמך דנדע לחלק חילוק זה בשלמא הא מלתא דבהסגר א' רואין ואין אומר טמא אם ראה טמא מבואר במה שכתב בפ"ט מהל' טומאת צרעת דבשבת אין רואין המוסגר דון מינה דבחול המועד רואין המוסגר וכתב בפ"ח מה' י"ט דאין רואים משום שמא ימצא טמא ש"מ דרואין ואין אומרים טמא אלא דעל מי סמך שנדע לחלק בהסגר שבוע ב' דאין רואין כל עיקר:

ונראה דהרמב"ם פסק כר"מ דאפילו מוסגר ב' רואין ואינו אומר טמא ולא אמר רמב"ם אין רואין הנגעים במועד אלא בתחלה אם הוא נגע טמא או לא דכיון דבחזקת טהור עומד לית לן בה אבל במוסגר רואין להקל לומר טהור ולא להסגיר והגם דחכמים פליגי עליה דר"מ ורבי אמר נראין דברי ר"י במוסגר דאין רואין לכאורה נראה לומר דכיון דטעמא דחכמים משום דדרשי לטהרו או לטמאו ואשכחן סתם משנה בנזיר דף ס"ה דקתני כל ספק נגעים בתחלה טהור ואמר בש"ס מה"מ אמר ר"י אמר רב אמר קרא לטהרו או לטמאו כו' יע"ש. הרי דקרא דלטהרו לאו להכי אתא והתוס' הגם דסוברים דתרתי שמעינן מינה הא דהכא והך דהתם מדאקדמה עכ"ז מצי' לדחות דלא אתא אלא להקדים טהרה לטומאה דוקא והא ליתא דהא דרשא דלטהרו או לטמאו מסיק התם בנזיר דאתאמרא אמלתיה דרבי יאושע דאמר בספק קדם שער לבן כיהה בזה ואיבעיא להו בגמ' כיהה וטהור או כיהה וטמא ואר"י אמר קרא לטהרו או לטמאו פתח קרא בטהרה ע"כ והרמב"ם פסק בפ"ב מה' טומאת צרעת בזה ספקו טמא ודלא כר"י אם כן דרשי שפיר לטהרו או לטמאו למאי דדריש ר"י הכא דצריך שיאמר לו טמא או טהור א"כ הדרן לקושיין אמאי פסק רמב"ם כר"מ ותו קשה דהרי בפי' המשנה כתב הרמב"ם אין הלכה כר' מאיר. ונראה דהרמב"ם מפרש מאי דקתני בהסגר א' כ"ע ל"פ דחזי כמו שפי' התוס' דמיירי בתחלת הסגר א' וכפ"ז סוף הסגר א' וסוף הסגר ב' כחדא נינהו לר"מ רואין להקל ולא להחמיר ולר"י לא להקל ולא להחמיר וכיון שכן מתניתין דריש נגעים דקתני חל להיות שביעי שלו בשבת מעבירין לאחר השבת כו' הוקשה לו להרמב"ם מאי איריא בשבת דאיכא איסור' דאין דנין תיפוק ליה מחמת עונג שבת שלא יתהפך דלא גרע מח"ה ואי תימא דאין רואין מוסגר במועד כ"ש בשבת דהא מתניתין במוסגר מיירי וקתני דוקא שבת אלא ודאי דסובר דבמועד רואין ובשבת וכדומה לו שהוא י"ט אין רואין משום דאין דנין ומהשתא קי"ל כר"מ דאמר רואים להקל אבל לא להחמיר לא משום עונג מועד. וא"ת לדעת התוספות והרמב"ם דאוקימנא ליה כהתו' סוף סוף קשה מה שהקשינו דגם בתחלת הסגר ראשון משכחת לה שינוי שער ויהיה טמא י"ל דלא

שכיח הא מלתא דבין ראיה לסגירה שיתחדש שער לבן או מחיה ודוקא פשיון דהוי כל דהו חיישינן לזמן מועט קודם סגירה:

דף ח.

גמרא דהא עצים ואבנים בעלמא כו' משמע דקאי על אבני הבית ועציו וה"ק אפי' אם היו אבנים ועצים אלו בלא בנין אפ"ה אינן מקבלין שום טומאה וכאן אפי' מחוברים דאין טומאה במחובר אעפ"כ מטמא ולהגדיל הקושיא אמר הכי ולזה אין למדין פי' והגם דק"ו הוא ומה זה שמטמא כולי האי ממתינים עד ופינו כו' עכ"ז כיון דאיכא כ"כ חומרא אולי בשביל חדוש זה באה עליו זאת הקולא להמתין. והגם דאשכחן בפי"ג דנגעים דר"י סובר אפילו חבילי קנים מקבלין לא קא מוכח ר"י אלא במלתא דמודים בה כ"ע פי' בהא מיהא ליכא מאן דפליג ולהכי לא גמרינן ואה"נ לר"י דמצי למימר נמי דהא חבילי קש וכו'. והתוס' בד"ה יש יום שאי אתה רואה תימ' לר"מ למה אינו רואה להקל כו' יע"ש ונראה דר"מ דקסבר רואין להקל היינו בהיכא דעל ידי ראיה אפשר דירחיק ממנו טומאה אבל בהיכא דטהור הוא מה הנאה יש לו שיראנו הכהן הגם שיאמר לו טהור אתה וה"ק הש"ס להדיא למעלה בטהור כ"ע לא פליגי דלא חזי ע"כ ומה שהקשה עוד למה יצוה הכהן לפנות הבית אה"נ אלא דאמאי יטרח קודם לזה יצוה קודם ופינו גם רצה הכתוב להודיענו הא מלתא דממתינין אפילו לדבר הרשות:

שם גמרא לכתוב קרא ביום כו' ההוא מבעי ליה ביום ולא בלילה כו' מוכח מהכא דלאביי מפיק מביום למעוטי לילה ורבא מפיק ליה מדכתיב נראה לי ולא לאורי ואביי נמי מפיק ליה מדרבא לדין טומאה דלאו מגופיה והרמב"ם ז"ל בפ"ט מה' טומאת צרעת הלכה ו' כתב וז"ל אין רואין הנגעים אלא ביום כו' שהרי בכל הענין הוא אומר ביום וביום עכ"ל. משמע מדבריו דתופס דברי אביי דאי לרבא תיבת וביום לא אתא אלא ליש יום שאין אתה רואה לומר שאין רואין נגעי חתן או ברגל ולא מפיק ראית יום אלא מפסוק נראה לי ולא לאורי א"כ קשה אמאי כתב הרמב"ם שהרי בכל הענין הוא אומר ביום וביום הכי הול"ל דכתיב ביום תו חזי הוית להרמב"ם באותו פרק הלכה ח' כתב וז"ל חתן שנראה בו נגע נותנין לו כו' וכן ברגל נותנין לו כל ימי הרגל שנאמר וצוה הכהן ופינו כו' אם המתינה תורה כו' יע"ש מוכח דפסק כרבי בשלמא לסברת אביי דלא נ"מ מידי בין רבי לר"י אמרינן תפס הרמב"ם חד משני טעמים אלא לרבא דאמר דאיכא בינייהו דבר הרשות בטומאת גופו בהכרח לומר דנתכוון לכתוב טעם זה להמתנה גם לדבר הרשות בטומאת גופו ומהשתא כיון דפסק כרבי מחברו ולרבי אצטריך נמי להך דוביום לענין

טומאת גופו כדקאמר הש"ס וכפ"ז אמאי כתב הרמב"ם דהמתנת דבר מצוה בטומאת גופו נפקא ליה מופינו והא סוגיין קאמר להדיא דמאי דדריש רבי מופינו הוא לדבר הרשות וקושטא הוא דאי הוו דברי הרמב"ם הכא סלקי שפיר דלדבר מצוה מופינו נפקא אבל דבר הרשות כלל לא אז הוה אייתר לן ביום כולה למדרש ביום ולא בלילה משא"כ השתא דדרש' ופינו לסברת ר' לדבר הרשות וביום לטומאת גופו לאביי מתוספות וא"ו ולרבא מכוליה קרא קשים דברי הרמב"ם מכל צד:

ונראה לומר ליישב דבריו כי למאי דכתיבנא בכמה מקומות דהא דאמרי' אביי ורבא הלכה כרבא בר מיע"ל קג"ם היינו דוקא במלתא דאפליגו בדעת עצמן אבל אי אפליגו בסברת התנאים כה"ג דהכא לא אזלינן אלא בתר מאן דמסתבר טעמיה. ותו דהכא לאביי לא מפיש פלוגתייהו דרבי ור"י וכיון שכן נוכל לומר דהרמב"ם ז"ל פסק כדברי אביי דמשמעותא דקראי איכא בינייהו מר מפיק לה מופינו ומר מביום וה"פ לכ"ע אין המתנה לדבר הרשות אלא במאי דכתיב בקרא אבל בטומאת הגוף דוקא לדבר מצוה מר ניחא ליה למיגמר מפסוק וביום הראות למדרש יש יום כו' ומר לא סבר להך משמעותא דיש יום ודריש לה לרואין ביום (בפשה) ומפיק להא מלתא בק"ו ולעולם בין למר ובין למר לדבר הרשות לא ולא ניחא ליה לאביי לפרושי כרבא משום דלרבא דסובר דרבי דגמר מופינו קסבר למגמר דבר הרשות בטומאת גופו קשה דלמא לא אמר רחמנא דאפילו לדבר הרשות ימתין אלא דוקא בטומאה שאינה טומאת הגוף אבל בטומאה שהיא טומאת הגוף דוקא לדבר מצוה ומסתבר טעמיה דאביי ביישובא דברייתא טפי מדרבא דלא פליגי אלא במשמעותא דקראי והרמב"ם בחר לו' האי דרשא דופינו אי בעית אימא משום דתני ליה רבי ותו דהוי מפורש טפי וק"ו גמורה ודוקא לדבר מצוה אבל לדבר הרשות לא קאמר דאין לנו להתיר אלא הרשות שאמרה תורה בפירוש וכפי זה מאי דקמיפלגי אביי ורבא במאי משמע על כל פנים הוא אליבא דרבי יאודה דדריש לאין רואין בחתן וברגל מוביום הראות ולסברת רבא דמפרש דרבי ג"כ דרש וביום הראות לנגעי הגוף קאי נמי לסברת רבי דכולהו דרשי וביום ולמאן דמפיק דרשת חתן שאסור לראותו ורגל מפסוק ופינו וכסברת אביי דמודה דלא גמרינן הרשות דטומאת הגוף מהרשות דטומאת הבית אייתר לן תיבת וביום מופנית למדרש ביום ולא בלילה והם דברי הרמב"ם שכתב המתנה של מצוה מדכתיב ופינו את הבית שהיא סברת רבי ואליבא דאביי דלא קא גמר לה להמתנה דרשות דנגעי הגוף מהמתנת רשות דנגעי הבית אלא המתנת המצוה דוקא מק"ו דרשות. והגם שיש לנו לחלק ולומר דדילמא לא שריא לן רחמנא ההמתנה אפילו היא של רשות אלא דוקא בהיכא דהוו נגעים של הבית אבל

בהיכא דהוו נגעים של הגוף אפי' היכא דהוו של מצוה כגון אם היה חתן או אם היה ברגל לא. הא ודאי ליתא דסברא הוא דלא עבדינן כל כך הדרגות דבהיכא דהוו נגעי הבית אפילו אם היו רשות ימתין ובעי בני אדם אפילו בהיכא דהוו של מצוה לא ימתין ומה גם דאיכא פנים למימר דבהיכא דהוו נגעים של בתים חמורים הם יותר כדקאמר תלמודא משום דמטמאו עצים ואבנים ואעפ"י כן שרי רחמנא ההמתנה לדבר הרשות ומכ"ש לדבר מצוה אבל הרשות לא גמרינן.

כאן פסק הרב המחבר ובעונותינו נתבקש בישיבה של מעלה לחזות בנועם ה' לאור באור פני מלך חיים: